Poštarina plaćena u gotovu.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXIII. BROJ 7

SADRŽAJ: Dr S. Bakšić: Krist Kralj. - I. J. Lendić: Tri proljetne elegije. - Dr Fra Kržanić: Poglavlje o modernom čovjeku. - A. Šenda: Čovjek, koji se nije stidio Boga. - Valery: Granje. : E. Pallua:: Papa Pijo XI. - Etudes: Anegdote o Piju XI. - Dr P. Lončar: Racionaliste i uskrsnuće Kristovo. - I. Sumić: Iza povratka. - V. Zorkov: Laste. - Šaravanja: Potočna elegija. - Sumić: Smireni tonovi. - V. Zorkov:: Potoku. - Pripalski: Sirotani. - V. Vrana: Ja volim. - M. Pecotić: Rad. Feuilleton: J. M. Ujević: O Hipolytu Taineu. - Knjige i časopisi. - Kazalište i umjetnost. - Đački svijet. - Srednjoškolski listovi. - Kulturne vijesti. - Iz uredništva. Slike: Hipolyt Taine. - Jan Toorop: La Vierge aux Narcisses. - Jan Toorop: Et mirati sunt viso Domino. - Hanisch: Schubertova plaketa. - Dominikanski samostan u Zagrebu.

IZ UREDNIŠTVA

SVIMA ĐAČKIM SARADNICIMA. Predstavnički sastanak je dao uredništvu »Luči« direktive, da se mora mnogo polagati na to da »Luč« bude u prvom redu đački list. Zato će se svim saradnicima izaći u susret do skrajnjih granica. Te će granice biti slobodno udarene i zato uredništvo poziv|je srednjoškolsko đaštvo na što obilniju saradnju. Uredništvo će rado primiti svaki i najmanji prilog. Već dosada se odgovorilo na sve pošilke, koje su stigle sa naznačenom adresom. Uredništvo će uvijek dati najspremnije potrebne savjete. Na ovom mjestu davat će se odgovori i obavijesti, da se izbjegnu nesporazumci. Neka drugovi budu uvjereni, da će naići u svemu na najbolju volju i zato neka se javljaju što je moguće više i bez obzira na to, što je školska godina na izmaku. Ovdje odgovaramo na neka pisma, koja su stigla do posljednjeg broja.

MEŠTROVIĆ — SPLIT. Od Tvoje dvije pjesme je bolja ona kraća, jer si se ipak držao neke forme. Ona druga, protegla se preko dvije velike stranice sa stihovima od dva sloga. Da vidiš kako to izgleda tiskano evo Ti finale:

»i svoj
zakričim krik
i plač
ko kada
ubada
drač...«

Zamisli kako bi izgledala pjesma deset ili petnaest puta tolika. »U zimi« bi bila za »Luč«, ali pisao sam Ti već zašto ne ulazi. Piši opet. Ti si mlad i od Tebe se smije još mnogo čekati. Ljutiš se, što uredništvo ne odgovara. Odsada se to neće dogoditi.

BRANKO — SPLIT. Tvoje dvije stvari su predane u tiskaru. Da li će ući u ovaj broj dok ovo pišem ne znam, jer to je pitanje prostora. Skinuo sam onaj glavni naslov: »Iz zbirke Nostalgija«, jer to je već otrcani običaj svih početnika, da pričaju o zbirkama, kojih nemaju, a na koncu, kada bi ih imali, ne bi ih nikada nazvali »nostalgija« i slično.

»Ne vjeruj majko« ne će ući. O ovim pjesmama što ulaze već sam Ti pisao.

J. A. MARKOVIĆ — SKOPLJE. O Tvojim dvijema pjesmama već sam Ti pisao. Ne ulaze, jer čekam od Tebe boljih stvari.

PRIPALSKI — SPLIT. Tebi sam pisao. Ovdje javljam, tek da se omogući kontrola, naime, da znaš da sam primio, ako slučajno nisi primio moje pismo. Pjesma »Sirotani« ulazi. Javljaj se još.

UPRAVA: Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata.
IZDAVAČ: Jug. Kat. Đačka Liga, Zagreb, Kaptol 27, I. kat.
UREDNIŠTVO: Kaptol 27, I. — Na uredništvo se šalju članci za Luč. — Ovaj broj uredio: I. Bogdan, stud. rer. com. — Za uredništvo odgovara: Dr Mijo Maričić, Jurjevska ulica 27, Zagreb.

L U Č

GLASILO HRV. KAT. NAR. ĐAŠTVA

GOD. XXIII. ZAGREB, 5. V. 1928. BROJ 7.

KRIST KRALJ

(Prigodom posvete Hrvatskog Katoličkog Narodnog Đaštva Kristu Kralju).

Moderni vođe ljudskoga društva preduzeše si kao životni cilj, da iz privatnoga i javnoga života posve izluče načela Kristova evanđelja. Sav život treba da prodahnjuje ne Kristova istina, njegove riječi i zapovijedi, nego čista čovječnost, religija humanosti, bez obzira na pozitivne propise božanskog zakona. Dosljedno tome zanijekaše i Kristovoj Crkvi svaki upliv na razvitak ljudskoga života.

Posljedica ovakova teoretskog naziranja jesu najveća moralna zla. Mjesto Krista postavio je pojedinac kao normu svoga života sebe i svoju korist. Egoistički utilitarizam proniknuo je sve društveno shvaćanje. U međunarodnim odnošajima zavladao je mjesto pravde princip sile. U društvenom životu svuda je veoma jaka mržnja, zavist, pohlepa, krađa, potajna rovarenja, nepoštivanje zakona i uzajamna trvenja. Bez vrhovnog suverenog auktoriteta koji je jedini osvetnik nepravde, koji jedini može tužne da tješi, a prezrene, siromašne i zapostavljene da nagradi puninom utjeke i duhovnih dobara, pokolebaše se društveni temelji i mi vidimo, kako još uvijek ispod čitavog javnog života tutnji podzemni vulkan ljudskih opačina i strasti, koje prijete, da još jače uzdrmaju labavom moralnom zgradom svijeta. Skup svih ovih raznih zabluda, koje zanijekaše Kristov upliv na svijet, nazvao je papa Pijo XI. laicizam.

Protiv ovih idejnih i praktičnih zabluda laicizma odlučno je na obranu Kristovih prava na svijet ustao papa Pijo XI. Učinio je to ustanovivši svetkovinu Krista Kralja. Toj je svetkovini dvostruka svrha: da teoretski naglasi suverena Kristova Kraljevska prava nad svijetom i da praktički organizira ljudstvo u borbi za Kristova prava.

Papa ponajprije naglasuje, da je Krist pravi Kralj svijeta. Već Stari Zavjet naziva Krista kraljem; »Mališ se rodio — — i ime će njegovo biti: Divni, Savjetnik, Otac budućega vijeka, Knez mira. Umnožit će se njegova vlast i miru ne će biti kraja; na prijestolju Davidovu i na kraljevstvu njegovom će sjedjeti«. (Izaija 9, 6 sl.) Danijel opet kliče: »I dade mu moć i čast i kraljevstvo, i svi će narodi i plemena njemu služiti; vlast njegova vlast je vječna, koja se ne će oduzeti i kraljevstvo njegovo, koje se ne će rasuti.«

Novi Zavjet riše Kristovo kraljevstvo još u jačem i veličanstvenijem sjaju. K Djevici u Nazaretu dolazi anđeo i govori joj: »— rodit ćeš Sina. On će biti velik — i kraljevat će u domu Jakobovu i kraljevstvu njegovu ne će biti kraja«. (Luk. 1, 31). Dolaze mudraci s istoka i pitaju: »Gdje je kralj židovski, što se rodio?« (Mat. II. 2.).

Ali Krist je kralj ne samo po imenu« nego on posjeduje i vrši suverenu kraljevsku vlast. On stvara svoje zakone: »Ako moje zapovijedi držite, ostat ćete u mojoj ljubavi«. (Iv. 15, 10). On je vrhovni sudac: »Otac nikome ne sudi, nego sav sud dade Sinu« (Iv. 5, 22). »Zato Krist umrije i uskrsnu i oživi, da zavlada i mrtvima i živima. (Rim. 14, 9). On svoju odluku izvršuje snagom suverena, jer kaže: »Dođite blagosloveni Oca moga i primite kraljevstvo« i »Odlazite od mene u oganj vječni« i »grješnici će otići u vječne muke, a pravednici u život vječni«.

Krist je dakle naš kralj i to u čovječjoj svojoj naravi. To je Kristovo pravo neosporivo. Ono je povezano s njegovom naravi i s njegovom spasiteljskom službom. On je po naravi kralj, jer je njegova čovječja narav stupila u najužu vezu s božanstvom sjedinivši se u osobnom jedinstvu s drugom osobom Presv. Trojstva. I kao što je na Krista čovjeka zbog ovog sjedinjenja sašla sva punina znanja i svetosti, tako je dobio i puninu moći i vlasti. Zato i kaže: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji« (Mat. 28, 19). On je nadalje kralj čovječanstva, jer je njegov otkupitelj. Sv. Pavao kaže: »Jer je Krist smrću na križu sebe ponizio, Bog ga je uzvisio i darova mu ime, da se u ime Isusovo pokloni svako koljeno onih, koji su na nebu i na zemlji i pod zemljom« (Fil. 2, 8—10).

I upravo zato, jer je pravni naslov Kristova kraljevstva njegovo otkupljenje, slijedi, da je Krist kralj sviju ljudi, jer je sve otkupio. Zato i kaže Pijo XI. usvajajući riječi Leona XIII.: »Njegova (Kristova) vlast nije samo nad narodima kat. imena — ona obuhvata i sve one, koji su izvan kršćanske vjere tako, da se bez ikakve dvojbe u vlasti Isusa Krista nalazi sveukupni rod ljudski. Krist je dakle univerzalan kralj i gospodar sviju ljudi, svega svijeta i svemira. Gospodar sviju kraljeva, posjednik sve vlasti, vlasnik svega blaga, košto govori sv. Pismo: »Knez nad kraljevima zemaljskim« (Otkr. 1, 5) »Kralj kraljeva i Gospodar Gospodara«. (Otkr. 19, 6) i opet na drugome mjestu: »Sve je pokorio pod noge njegove — osim onoga, koji je njemu sve pokorio« (I. Kor. 15, 27).

Ne će doduše Gospodin Krist da se služi puninom svoje vlasti. On je organizovao samo duhovnu vlast, svoju Crkvu, koja upravlja ljudskim dušama u pitanju vječnoga spasenja. Građansku vlast i materijalna dobra ostavio je Krist svijetu netaknuta. Ali jer je Krist uvijek Bog-čovjek i jer je vječni svećenik, koji je otkupio čovječanstvo i jedini posrednik među Bogom i ljudima, slijedi, da su Krista kao kralja dužni poštivati ne samo članovi i upravnici njegove Crkve, mističnoga tijela — kome je on na posebni način »najsjajnija glava« (Ef. 1, 22) nego čitavo čovječanstvo, svi vladari i kraljevi. Volja Krista Kralja treba da se odrazuje ne samo u Crkvi, nego i na području svake svjetovne sile. Po zakonu Krista Kralja treba da se ravnaju upravnici svega svijeta, po njemu treba da se pravda kroji, da se pouka daje i čovječanstvo odgaja. Upliv Kristova duha ne smije biti sužen na granice duhovnog njegovog carstva, nego treba da proniče ljudsko mišljenje i djelovanje, gdjegod se ono javlja, bilo na kojem području ljudskog života.

Kao praktički zaključak ove teoretske istine hoće papa da naglasi potrebu organizovane borbe za pobjedu Kristova kraljevstva. Mi treba da priznajemo Kristovu vlast gdjegod se nalazimo: bilo u obitelji, bilo kao članovi države. Jer Krist je, kako kaže papa: »i pojedinim građanima i državama početnik blagostanja i pravog blaženstva: Nije naime od drugale blažena država,

a od drugale čovjek, jer država nije ništa drugo nego složno mnoštvo ljudi«. Čitav dakle ljudski život u svoj svojoj punini, u svim svojim formama i organizacijama, treba da odiše Kristovim duhom, da se obistine Gospodinove riječi: »Kraljevstvo je Božje u vama« (Luk. 17, 20). Ali jer je laicizam ovu vlast zanijekao, treba je nanovo uspostaviti. Nova deviza: Krist Kralj i svetkovina toga imena, treba da okupi borce za Kristovo kraljevstvo, i postane ustuk i bojovni poziv u borbu za vječna i neotudiva Kristova prava na život, rad i djelovanje pojedinca, obitelji i državnih zajednica. I što više bude prošireno Kristovo Kraljevstvo, što će više biti duša, koje će na srcu svome nositi užežen kraljevski znak Kristova križa, to će više u čovječanstvu cvasti osobna sreća, društveno blagostanje i mir naroda. Kroz srca pojedinaca, socijalne ustanove, državnu upravu proteći će potoci iz izvora Spasiteljevih, da natope, blagoslove i naspore sve ljudsko nastojanje i djelovanje. Države će uživati čvrstoću, narodi mir, pojedinci utjehu i harmoniju duše u svim patnjama i bolovima; jer svi znadu, da su Kristovi, da se zbog Krista imadu podvrgavati vlasti, da zbog Krista budu pravedni i milosrdni, da zbog njega trpe progonstva i nevolje svijeta; zbog Krista, koji će kao suveren kralj u vječnom kraljevstvu osušiti svaku suzu, poravnati svaku nepravdu, vječnim blagoslovom napuniti bolna i žalosna srca. Evo plemenite borbe, koja na ratničkom barjaku nosi imena: »Pax Christi in regno Christi«.

U ovoj borbi treba da budemo jedinstveni svi, te protiv poklika modernog bezvjerstva: Ne ćemo da Krist vlada nad nama, treba da s apostolom Pavlom kliknemo: »Oportet illum regnare« — treba da on vlada.

Ovoj plemenitoj borbi treba da se pridruži i omladina. Katolički studenti treba da najprije provedu borbu unutar vlastite duševnosti, da Krist kralj bude potpuni gospodar njihova srca, uma i volje. Krist kralj treba za tim da postane deviza organizacijskog njihova rada. Svu preporodnu akciju i nastojanje treba da prožme čežnja, da Kristovo evanđelje nađe uvijek svoju opravdanu zaštitu. Ovakvim radom spremit će se omladina, da jedamput bude kadra u javnom životu sarađivati odlučnošću pravih apostola za realizaciju načela pape Pija XI.: »Pax Christi in regno Christi«.

Mi napose želimo, da Krist Kralj — pod čiju se naročitu zaštitu nedavno stavila Jugoslavenska kat. đačka liga — prodre i prožme duše sviju Liginih organizacija i članova — e da naša hrvatska kat. omladina bude puna Kristova duha spremna poput omladine u Meksiku za vječnu pravdu Kristova kraljevstva položiti i mlade živote. Kroz dva decenija nosila je ta omladina neustrašivo Kristov barjak i sijala sveto sjeme Kristove istine. Pa neka i dalje pod zaštitom Krista Kralja bude neutrudiva saradnica u golemoj borbi, kojoj je svrha, da Krist kralj zavlada osjećajem našeg puka, mišljenjem naše inteligencije, te da on bude vrhovni ideini vođa i zakonodavac svega privatnog, društvenoga i državnoga života.

Dr. S. Bukšić.

TRI PROLJETNE ELEGIJE

I. O NEDJELJNOM JUTRU.

Jutros su rano pozdravljala zvona
proljeće što je doletjelo s juga
i dovelo sobom
čitava jata tica sa Nigra
pa se s njima
po šumi igra.

Jutros je proljeće prosulo cvijeće
po tratini, čistini šumâ,
po ledini, rubovima druma,
pa je sve nekud
veselo
bijelo.

Jutros su grane poviše druma
krcate rose
i dišući vlažnom svježinom šumâ
nadimlju djevama, što prolaze bose
mekane grudi i rasiplju njihove
svilene pramove kose.

O djevojke mlade, što idete jutros
kroz šumu po drumu nekuda bose,
dok proljeće nestašno trese rosu
na vašu kosu,
izmolite jutros bar jedan očenaš
i za nečije oči
što nisu spavale duge već noći.

II. O SUDBINI NEČIJE LJUBAVI.

Netko je počeo nježno da ljubi
kad mu je ljubav
nastala;
a kad je počeo strasno da ljubi
tad mu je ljubav
nestala.

Jer rano u proljet, kad mindel je procvao
tad mu je ljubav nastala,
a kad su laste doletile s juga
i mindel ocvao
tad mu je ljubav
s uvelim cvijećem
nestala.

Pa sada ništa u grudima nema,
o, ništa nema,
tek mu je
tuga
ostala...

III. O MOJOJ MALOJ RADOSTI.

Je ne cherche qu'à passer.

Prošlo je puno radosti
u mojim proljetnim danima,
a ta radost, o Bože,
bila je tako malena
da sam je samo ja razumio.

A komu je bilo briga što mene veseli?
A ja sam zatvarao oči
i pjevao
suncu,
mladosti,
a ljudi se smijali
mojoj sitnoj radosti.

A sad sam zašutio.
I gledam zrelim pogledom
sve one sanje
sve one radosti...
Pa prignem glavu
i nečujno naprijed pođem
da prođem
kô oblak u proljeće,
pô stablima cvijeće...

Da prođem
kô što su prošle
moje djetinje radosti,
kô što prolaze dani
bolesni dani
moje mladosti...

IVO J. LENDIĆ

Dr. Fra Krsto Kržanić:

POGLAVLJE O MODERNOM ČOVJEKU

(Domagojskoj omladini na razmišljanje).

Moderni život hoće da prekine svaku intimniju vezu sa tradicijom. Današnji čovjek već se cijeni mudrijim od onoga prošloga vijeka. Baštinu znanja i umjetnosti, koju su mu namrli svijetli umovi prošlosti, on stavlja u muzej i povjerava povijesti. Tehnika, snaga i spretnost, to su ideali novoga čovjeka.

Danas je kultura u zamjernom materijalnom napretku, jer se moderni čovjek pretežno dao na proučavanje fizike. Ljudski um kao da je prirodi ugrabio već i najskrovitije tajne moći i zakone. Prošli su vjekovi iscrpli prirodu u njezinu vanjskom bogatstvu. Franjo Asiški najkršćanskije je protumačio prirodu. A novi je vijek Tunneyevih i Lindbergovih ideala prodro u tajne sile, koje pokreću svemirom. Svaki čas vremena i svaki stupanj prostora, sve je to pod preciznom kontrolom sprava, koje je on izmislio. I taj sav tehnički napredak novi čovjek upotrebljava za što veću materijalnu dobrobit čovječanstva. Zarobljuje materiju — za materijalnu korist.

A da li je sve to stvarni, zdravi, solidni napredak? Da li ova materijalna kultura zaista civilizuje čovjeka? Naravno je, da je moderni čovjek zanemario moralni i umni odgoj. Njemu je moral težak, a umno mu je usavršivanje sporo i nevidljivo. Njegov je ideal tjelesno snažan i otporan proti nepogodnih prirodnih elemenata. Otud današnji prezir prama pasivnim, moralnim i umnim krepostima. Nekoć su se kitile lovorom glave pjesnika, umjetnika i umnika, a danas se posiplju cvijećem (i dolarima) bokseri i nogometaši.

Tehnika u svoj ledeni, nijemi stroj zarobila je modernoga čovjeka, oslabila njegovu volju za moralnim i umnim usavršivanjem. Usavršivanje volje u žrtvi, poniznosti, to su pasivne kreposti. Modernom čovjeku je um samo sredstvo, s pomoću kojega unapređuje tehniku. On ne će da um uzme kao objekt svojega duševnoga rada. To je teško, to se ne vidi, to se ne isplaćuje novom čovjeku akcije. I zato se on te žrtve odriče.

Prirodni je objekt uma — istina. Istraživati istinu, to je modernom čovjeku gubitak vremena. Već je Macchiavelli prigovarao kršćanskoj filozofiji. Novi rod je poslušao fiorentinskoga sekretara i on se klanja reakciji. Kontemplacija, borba za uzgoj unutarnjega čovjeka to je preživjela sredovječna intelektualistična pedagogija. U modernom filozofskom životu vladaju ultravolontaristički sistemi Blondel-Bergsonova akcionizma. I zato se u Italiji danas viče: živjela Mussolinijeva batina, a kod drugih: živjela gimnastika, šport, tehnika!

Sadržina moderne pedagogije je u filozofiji akcije. Ona navješta rat svakoj teoriji, tradiciji, zakonu i redu. Moć volje novoga čovjeka proglasuje se svemoćnom. Racionalizam je u idealizmu hipostazirao um proglasivši ga bogom; a tehnika u filozofiji akcije proglasila je volju suverenim bićem, koja je kadra ne samo da sve zna, već da to sve zna pa i proti tradiciji, teoriji... jer to suvereno hoće. Akcija, primat akcije, volja: — bog!

Goethe sa svojim Faustom, učitelj je novoga čovjeka. Njemu je akcija i ideal simbol svega, što je veliko. Taj pedagoški romanticizam evanđelje je života modernoga čovjeka. Goethe je pjesnik-pedagog ove filozofske hereze, koju je prvi jače i otvorenije branio Macchiavelli u svojem »Principe«, pohvalivši poganstvo radi grčkih palestri i rimskih arena, gdje je mladost vježb-

bala svoje tijelo. Današnje ludilo za športom noge ili ruke, plesa ili boksa, pretjerane gimnastike ili nogometa nije drugo već povratak u doba humanizma, kad se pretpostavljalo klasičnu kršćanskoj pedagogiji. Proti kršćanskim krepostima čednosti i čistoće moderni je Faust izmislio filozofiju ultravolontarizma. I s tim je otrovom potencirao golemu oholost novoga čovjeka.

Samo oholost je mogla da reče preko Le Bona, da je svijet samo jedna mašina u ruci svemožne ljudske volje, a Nietsche, utjelovljeni Mefistofele čovječanstva u svojem »Zarathrustri« nazivlje moderne ljude nadljudima. D'Annunzio i nacionalistički romanopisac Barres, u svojim književnim djelima propagiraju filozofiju suverene volje, koja ne pozna i ne smije da pozna zapreke. Sila i »Piacere«, to je ideal literarne misije gardonskoga pustinjaka. I ta poganska filozofija odgaja ardite i Mussolinijeve fašiste. A u jednom velikom gradu Jugoslavije neki su radikalni katolici — bar oni se takim umišljaju — klicali Mussoliniju!

Dok su D'Annunzio i Barres u literaturi propagirali faustovski ideal života, dotle su se Gentile i Blondel okomili proti spekulacije, koja im paralizira energije, proti kontemplacije trascendentnih istina, koje im imobiliziraju rad i volju. Silogizam im ništi svaki polet, suši sve izvore samoniklih inicijativa. Ova filozofija isključuje iz života i Boga i moral. Sve je jadni, oholi »Ego«. I jeli se onda čuditi, da se na dnu današnjih i socijalističkih i nacionalističkih pokreta nalazi isto nemoralno makjavelističko pravilo: krvi i nepravde, mržnje i osvete?!

Moderna literatura i filozofija su se urotile proti ideala vremena, iz kojih je niknula kršćanska civilizacija. Oni su proglasivši čovjeka nadčovjekom, volju samovoljom već tim zanijekali i sami opstanak moralnog problema. Moderni nadčovjek odgovara samo sam sebi. Ako on odgovara samo sam sebi, onda čemu bi priznao moralne zakone izvan i iznad sebe?

Pa i ista moderna estetika hoće da se emancipira od one staroga i srednjega vijeka. Mjesto harmonijskih arhitektonskih linija neprolazne ljepote romanskoga i gotskoga stila, moderna estetika manifestira se u glomaznim skladištima u neukusnim neboderima. Veličina, bizarnost, ogromnost, to je značajka moderne amerikanske estetike, koja se ne obzire na logičnost, simfoniju, dosljednost, akord, sklad linija... te nužne koeficijente velikih sinteza u filozofiji, glazbi, estetici i životu, koji su nam dali Summe i Divne Glume, drage živote svetaca i veličanstvene katedrale. Harmonija između uma i volje, između kontemplacije i akcije rodila je sve što lijepa i velika bilježi kulturna povijest svijeta.

Proti kršćanskoj ideji u životu i umjetnosti urotili su se i Macchiavellijeva zloba i Nietscheovo samosilje i D'Annunzijev hedonizam i Barresova sila. Svi oni hoće da sruše kršć. Katedralu, da modernoga čovjeka liše straha od Trascendentnoga Bića, da moralnim pravilom života proglase volju jačega. Taj Faustov ideal — tragika je modernoga čovjeka.

Mi nijesmo proti volje, samo ju treba oduhoviti. Grozničavi rad i neobuzdana volja, pohlepa za gospodstvom nad svim stvarima krije golemu pogibelj materijaliziranja umnoga čovjeka. A kad je čovjek materijaliziran on je ohol i naravno je da skeptički gleda na svaku zdravu, višu misao. Oholost kći materijalne kulture, majka je moderne bolesti: crne skepse.

Naše novo doba premda se hvali i ponosi velikim tehničkim napretkom, ipak nije sretno. Duh je modernoga čovjeka ostao prazan, srce bez žara plemenitih osjećaja. Nevjera i nemoral dva su učilišta modernoga života, koji su urodili groznom socijalnom korupcijom. Svijet je pun kriminalnih tipova.

Crkva je uvijek na raskrižjima velikih povjesnih epoha bila pod vidnim uplivom Duha Istine. Crkva prima i u znanosti i u životu sve tekovine modernoga napretka i njezini sinovi proširuju carstvo znanja i tehnike. Ona ne odbija ništa, jer priznaje veliku plodnost ljudskoga uma, veliku snagu ljudske volje. Stoga Crkva i jest vječno stara i vječno mlada. Ali ipak vjerno čuva baštinu nauke i morala, cijenu života i rada Kristova.

Crkva se ne boji nikakva napretka. Tehniku i ona poštuje, ali ju ne obožaje. Moralni se red ne može nekažnjeno kršiti. Natrag k Crkvi. Tad će Duh u ljepoti pravoga savršenstva uma i volje, u harmoniji duhovnoga i materijalnoga, u životu čistoće i čiste slasti naći svoj mir. Unutarnji čovjek bit će gospodar materije. A moderni Faust luta i lutati će, ali mira ne će naći. Mir je dar Božji, i zato je uvijek istinita velika riječ velikoga Augustina »Inquietum est cor nostrum, Domine, donec requiescat in Te«.

*

Hrvatska katolička domagojska omladina zapisala je na svoje neokaljane zastave borbu proti ideala modernoga Fausta. Aktivne kreposti ona bazira na onim pasivnima. Suprotstavlja: oholosti — poniznost, sili — ljubav, nepravdi — strpljivost, golotinji — čednost, nečistoći — čistoću!

Psichari, obraćenik Kristov, osjetio je u sebi želju za čistim životom u veličanstvenim, djevičanskim pustarama žarke Afrike. I bio je vitez te pasivne kreposti! — B o r s i, obraćenik Kristov, prezreo je svoj nečisti život i njegovo se srce zaljubilo u čistoću, kad je jedne večeri slušao u fiorentinskom kazalištu veliko, besmrtno Wagnerovo djelo o čistom Parsifalu. Parsifal je simbol čistoće: značenje je njegova imena čist - lud.

Ne ulazeći u kritiku filozofske ortodoksije Wagnerove opere, ovaj bi joj bio sadržaj. U pirinejskom mjestu Monsalvato čuvali su sv. Gral, svetu posudu, u kojoj je Isus posvetio Euharistiju na Posljednjoj večeri. Vitezovi sv. Grala morali su biti čisti. Njihov je poglavica izgubio svoje mjesto, jer je pomanjkao u svojoj čistoći. Svi su vitezovi željno očekivali svojega novog poglavicu. Uprli su poglede u mladića P a r s i f a l a, ali on je po vanjskom izgledu odavao neku ludu. Nitko ozbiljno u njemu nije mogao da prozrije budućega prvaka vitezova sv. Grala. Klinsor naprotiv, knez zla, koji je imao blizu Monsalvata svoj dvorac, posumnjao je da bi se radilo uprav o toj ludi kao budućem poglavici vitezova sv. Grala. On mu zlobno pošalje u pohode neku nečistu Gundry, da sklone čistoga Parsifala na nečistoću. Ali on junački odbi nesretnicu i njezinu napast skrši znakom križa, koji je učinio u zraku oštricom svoje sablje. Ova je pobjeda bila toliko velika i lijepa, da su vitezovi sv. Grala proglasili Parsifala svojim poglavicom. A on je svojom čistoćom obratio i — nečistu Gundry!

Domagojska omladino, samo vitezovi sv. Grala skršit će carstvo modernoga Fausta!

Antun Šenda:

ČOVJEK KOJI SE NIJE STIDIO BOGA

I nije šjor-Luka bio kao drugi ljudi. Da! šta kažem, bio je ribar kao i oni ostali po Primorju. Imao je i kućicu sasvim običnu. Ali ipak! čim bi ljudi ugledali, gdje dolazi onako čvrsto, svi bi se uzvrtili: — Eto šjor-Luke, eto ga, eto! — Time kao da su odavali, da ne dolazi neko običan.

Doduše nije imao kćeri (kako to ribari prečesto imaju). A lula mu sjedila ispod lijevog ramena u džepu. No malo je odmora nalazila. Kad bi pušio, ne bi je valjao među zubima. Visila bi sve jednako o lijevom kraju usta (bila mu ga onamo i nategla, pa bi šjor-Luka trao i popravljao...) i mlatila bi baš po onom džepu. Eto: ljuljala se... Inače krupan bijaše, opržen suncem, kremenjast. Očiju vazda znatiželjnih i ispitljivih.

Na lov se nije nigda tužio. Bilo njemu vazda dosta. Radije bi govorio o svem drugom. Možda malo i previše. Pa i onda kad bi se riba slabo plaćala. Kao da je od valova naučio ono popodnevno ćeretanje, kad vjetrić odnekud nagne. Ali eto... moglo ga se slušati. Bio dobričina i znao o sebi naivno pričati. (On je o sebi pripovijedao i kad nije govorio. Sve njegovo odavalo je čisto njega).

Išao bi ponekad i u grad. — A šta ga je tamo zanimalo? — Ne baš mnogo oni, što po konopcu igraju, niti cika žena po smrdljivim krčmama.. Te je grijehe ostavljao mornarima. Njega su zanimali ljudi, osobito stranci, drugačije obučeni. Šjor-Luki se činilo, da se neobično kreću. Bezazleno ih je gledao. Htio je da ih po štogod zapita, a činilo mu se mrsko.

Pa su ga jednom pitali: — E, šjor-Luka, koga si tamo vidija? — Ma, nikog. Intra sam čovjeka, pa mu rep na glavi. — Kako zaboga?! — Eto tako, pravi, pravcati rep!

A on valjda sreo Turčina s fesom i kitom.

Znao je mnogo da ispitiva. — Ne znam, odakle mu jednom pod noć nabasa putnik pa pred kućicu. Odnekud iz grada išao pa ga uhvatila noć. Šjor-Luka ga uveo u kuću, pa sjeli. Stao on zapitkivati stranca o svemu. Najkasnije za ime. — Mujo — reče došljak. — Čekaj, neka te vidim u liberu... Uzeo šjor-Luka molitvenik, rastvorio »letanije sviju svetih«. Tražio zadugo... pa se onda nešto kao zamislio... — Ma, ovdi su svi sveti, a svetog Muje nema! — Htio Mujo da se obrani: — Nisam ja — veli — kršćanin. — Nisi kršćen — je li — zagalamio na nj Šjor-Luka — toliki magarac pa još kršćen nisi?! Izlazi mi iz kuće.

Tko zna? — možda je šjor-Luka i htio, da tako bude. Tek dobro mu je pristajalo to sve.

A kad je ono bilo uz rat, otišao i šjor-Luka. Nije druge! Dali pušku i njemu. Pa i tamo je ostao onaj isti, na kog se vazda upozoravalo. Na lulu nije nigda zaboravilo.

Zapao u četi nekako među mladariju. On — već postariji čovjek. Pa ga malo i navlačili. Njemu bilo svejedno. Nekad se i ljutio...

Kad bi manevar nekako pred jesen, poslali i šjor-Luku noću s puškom na stražu. Ono široko mađarsko nebo nekako siromašno. (Šjor-Luka služio na kaderu u Győru). Noć prazna... Nije u čovjeka nimalo dirala. Pa on

prostro kaput za busom, sjeo i pušio. Lula srećom imala dobar poklopčić, pa se nije vidjelo. Tako i — zaspao...

Ujutro za njim potraga. Da mu se nije šta dogodilo! Pošli mladi da ga gledaju. I našli ga onako. On najprije izustio: U ime Isusovo! — pa onda pipao oko sebe, gdje mu je lula.

Da! Ali valjalo je i na frontu doći. U vatru zaći. Makar bio i postariji čovjek. A znali su mu reći: — Stari, stari, u tebe se oči svijetle; pun si snage!

A šjor Luki bilo nekako svejedno. I tamo i ovamo svejedno. Kao da je živio u sebi bez sviju njih, bez svega onog jada oko sebe. Za sve kao da je odavna znao i navikao na sve. Kao da je sve moralo baš tako biti.

A nije! — Nije on bio biljka, koju možeš po volji presadivati, pa da i dalje jednako vegetira. Nego eto... ima ljudi pa su u sebi smireni, stišani, uravnjeni. I lakše je vjerovati, da je od svega malo znao, pa je zato ono sve onako izgledalo, a ništa ga nije mučilo. Svoje sitne znatiželje lako je probavljao...

Pa i kad ga zarobiše u Rusiji, osta onaj isti šjor-Luka. Samo ponestalo mu duvana, i poželio ga se više nego obično... I dobro ga se uželio.

Doskora na zarobljeničkoj cenzuri nađoše čudnu dopisnicu. Bila je upravljena ravno na ime — Gospodina Boga! — A s druge strane: — Pet rubalja za duvan moli rob Tvoj Luka iz barake broj VI.

A oni tamo, šta su drugo mogli: sakupiše par rubalja i poslaše mu poštom od Gospodina Boga.

Na drugoj karti šjor-Luka se zahvaljivao i — molio još.

I dugo bi on tako slao dopisnice, da su oni htjeli davati. Nego neko vrijeme pisao pa se i prošao slanja.

GRANJE

Stalo je bez lišća grbavo i svinuto, kao da nosi ogroman teret, a bilo je prazno, golo...

Plakalo je kristalnim suzama jesenskih kiša. Dugo je mjeseci tako stalo i još danas stoji, golo pusto... Stoji, nije posve klonulo, nada se i teret mu biva sve lakši i lakši

*

Na staklu prozora povrh granja utisnuo se mali modri nosić. Dva su djetinja oka buljila u granje i morila malo čelo:

Dijete je samo sebe pitalo:
Zašto to granje vene samo, zapušteno!...
Ta je misao, za to čelo bila teška... preteška.

Malo se čelo umorilo. Sjena se povukla i otisak je malog nosića na kapcu polagano iščezavao, a granje je i dalje stalo samo i pusto.

»Žar.«

Valery.

E. Pallua:

PAPA PIJO IX.

Prigodom 50-godišnjice smrti (1846.—1878.—1928.)

Izbor Pije IX. (r. 1792., kardinal Giovanni Maria grof Mastai Feretti) označuje početak nove epohe u povijesti Papinstva. Takovim su ga učinile prilike i velike lične osebine Pije IX. Velimo i prilike, jer u doba ovog pontifikata padaju teški politički dogadjaji i prevrati, koji promijeniše ne samo političku situaciju u kojoj se nalazila sv. Stolica, već i crkveno-politički položaj u većini evropskih zemalja. Ukratko za vlade Pije IX. izvršio se konačni prelaz u moderno doba, a zasluga je njegove vlade da je Crkvu u nove prilike bez unutarnjih potresa prevela i stvorila preduvjete za mogućnost uspješne ofenzivne i defenzivne borbe u budućnosti. Presudno je značenje ovog pontifikata na svim područjima crkvenog života, jednako na političkom, crkveno-političkom i vjerskom području.

Pijo IX. stupio je na papinski prijestolj u doba kada je čitava Evropa stajala u znaku novih političkih pokreta, kojima je bila svrha bilo dizanje prevrata i mijenjanje oblika vladavine u postojećim državama ili pak nacijonalno oslobadanje i ujedinjavanje naroda pod tudim gospodstvom kao n. pr. Italije, Njemačke, Poljske itd. Pijo IX. shvaćajući moderni duh vremena na posve liberalan, dakako u dobrom smislu, način dao se na to da svoje podanike zadovolji obzirom na njihove želje za reformama u političkom, upravnom i zakonodavnom pogledu. Medjutim granice mogućih reforma postavljali su Papi katolički karakter njegove države i dužnost da ju u cijelosti sačuva svojim nasljednicima. Taj posljednji razlog priječio je Papu da pristupi i ujedinjavanju Italije, premda inače u političkom pogledu nije bio protivan tome pokretu, u koliko se naime nije ticao papinsku državu. Posljedica te papine opozicije bila je ne samo revolucija od 1848.—9. i u vezi s njome Papin bijeg u Gaetu, već i čitav onaj tragičan zapletaj dogadaja, koji je doveo konačno do provale kroz Pijeva vrata na 20. IX. 1870. i do uništenja (premda je požrtvovnost katolika omogućila slavnu i dugu obranu u kojoj je najsvjetlija tačka pobjeda kod Mentane 1867.) papine svjetovne države, te do otvaranja t. zv. rimskog pitanja, koje je i danas nepromijenjeno. Pijo IX. je u svakom času te duge i mučne borbe znao da zadrži onaj smjer svojoj politici, koji ju je držao nad prostim branjenjem vlasti u redu obrane principa. Borba oko opstanka papinske države bila je borba oko pitanja da li i narodi moraju da poštivaju prava koja su iznad njih i njihovih prava, a medju koja prava je nesumnjivo spadalo i spada pravo Kristova Namjesnika na savršenu neovisnost, koju mu samo potpuni suverenitet može da jamči. U toj borbi su bili neposredni pobjednici nacijonalistička strast Talijana, nepovoljne političke prilike i framasoni koji su bili zakulisni organizatori »prilika«, ali Papinstvo je izašlo iz te borbe kao moralni pobjednik naročito zaslugom Pije IX. koji je svojim dostojanstvenim i junačkim držanjem tečajem čitave borbe, pa sa svojom ustrajnošću sebi osvojio u isti mah i srca vjernih i udivljenje svijeta. Još veće udivljenje je pobudila konzekvencija kojom je unatoč svim prijetnja i nepovoljnih prilika odbio talijanski t. zv. garancijski zakon, kojim je Italija htjela da tobože učini suvišnom pap. državu. Taj zakon davao je doduše Papi lično dosta velike privilegije, a i neki dosta veliki dohodak, ali je zato on bio samo zakon talijanski, za koji je garantovala zapravo samo stabilnost tali-

janskog Ustava, dočim je svaki unutarnji prevrat mogao da čitavo to »zakonsko« stanje prevrne na glavu. Stoga je posve prirodno da su i nasljednici Pija IX. nastavili odbijanjem toga Zakona, pa je prema tome u tom političkom pitanju (bar po svom neposrednom predmetu političkom) Pijo IX. do danas Sv. Stolici zacrtao smjernice.

Crkveno-političko značenje Pija IX. presudno je jednako za sav kasniji razvoj. Za njegove vlade naime prešle su gotovo sve evropske države na ustavni način vladanja, pa su s tim u vezi i svoje crkveno-političko zakonodavstvo mijenjale. Odatle su onda već sami po sebi nicali teški crkveno-politički sukobi, koje su onda radikalne stranke koje su na više mjesta uzele u ruke vlast još jače potpirivale. Sva obranbena djelatnost Pija IX. prema tim napadajima zapravo je originalno djelo njegovo i njegovih savjetnika (kardinala Antonellia u prvom redu), jer se Crkva po prvi puta borila sa modernim državama u kojima je važila moderna politička sloboda, sloboda štampe, propagande i t. d. Tu je glavna zasluga ovog pontifikata da je katolike potaknuo na to da se i oni prihvate modernih sredstava za javnu borbu t. j. da se i oni posluže štampom, političkim strankama i kulturnim organizacijama u borbi bilo s državnom vlašću bilo s privatnom inicijativom n. pr. s ložama i njihovim kulturnim i političkim eksponentima, a sve to dakako jedino u tu svrhu da zakonodavstvo država opet vrati, točnije uskladi, načelima Crkve. U kasnijim godinama pontifikata Pija IX. su se pokazivale sve više blagotvorne posljedice toga rada osnivanjem jakih katoličkih stranaka, čija im je solidna izgradnja omogućila da sve do danas izdrže gotovo nepromijenjene (tako n. pr. centrum, švicarska konzervativna stranka itd.). Za te vlade su nastali i različiti savezi u korist katoličke štampe, umjetnosti, nauke itd. u svim mogućim zemljama, pri čemu valja spomenuti, da mnogi i danas djeluju. Za sve te rezultate katoličkog gibanja i u najudaljenijim krajevima lična inicijativa Pije IX. je značila mnogo, jer on je bio prvi moderni Papa koji je dijeleći audijencije velikim grupama vjernih brojnim alokucijama nastojao da djeluje neposredno na široke mase.

Vjersko značenje, a pod ovim razumijevamo značenje učiteljskog i upravnog djelovanja, ovog pontifikata golemo je. Zapravo i tu kasnija djelatnost, nije no nastavak onog što je započeto pod Pijom IX. Bulom Ineffabilis Deus proglašena je 1854. dogma o Bezgrješnom Začeću Bl. Dj. Marije i tako na osobit način ustvrdjena u lice materijalističkom XIX. v. duboka vjera katoličkog svijeta u vrhunaravni svijet i njegove zakone. 1864. slijedila je enciklika Quanta Cura i Syllabus Errorum, kojim je osudjeno oko 80 krivih nauka na vjerskom i ćudorednom području, a od kojih su neke nastale pod utjecajem modernih političkih i socijalnih nauka. Tim je aktom zapravo konačno nastalo oštro lučenje katolika od onih koji to nisu od straha da ne budu nemoderni. Osuda modernizma za Pije X. nije no nastavak onog Syllabusa Pije IX.

Svakako kruna učiteljskog djelovanja Pije IX. je vatikanski koncil. Taj crkveni sabor je i po sudjelovanju prelata najbrojniji u historiji, a i vrlo velik je po svom radu unatoč vrlo kratkog trajanja. Izdao je samo dvije konstitucije, ali je u tima sadržana katolička replika na velik broj modernih zabluda (Dei Filius 24. IV. 1870.), a i definicija papinske nepogrešivosti (Pastor Aeternus 18. VII. 1870.). Te konstitucije vatikanskog koncila jednako su epohalne kao i one tridentinskog koncila, jer i jednima i drugima je zajedničko, da isključuju svaku dvojbu u pitanjima za njihovo doba presudnima. Definicija papinske nepogrešivosti isključila je mogućnost dogmatskih borba unutar

Crkve, a u doba teških borba s protuvjerskim elementima. Sam koncil bio je ideja samog Pije IX., pa premda je on zamišljao na široj osnovici njegov rad to se mora priznati, da je to njegovo djelo i u krnjem formatu veliko, tim više, što mu je rad njegovih nasljednika dao nastavak s njime jedinstven. Papino držanje za vrijeme prije i poslije koncila prema svim napadajima bio je blag i dostojanstven kako je odgovaralo i ličnosti Pija IX., a i njegovom položaju. Ipak nije uzmanjkalo klevetnika, koji su ovom velikom Papi podmetali svakakve namjere i nacrte, koji su od njega bili daleko. Sigurno medutim da nijedan Papa nije toliko, koliko ovaj pretrpio na napadajima protivnika, jer je rijetko koji tako savršeno predstavljao crkvu, tako da su ga s njome zamjenjivali. Sveta i blaga smrt Pija IX. (7. II. 1878.) zaključila je najdulji pontifikat historije, koji je ujedno najbogatiji na teškim udarcima, ali i na slavnim i velikim časovima.

Značenje vlade Pija IX. je u tom da je modernom svijetu i njegovoj nauci suprotstavila katolički sistem (Syllabus, Vaticanum) i da je uspjela da usred teških borba stvori političke i kulturne organizacije koje su i kasnije ostale jezgra katoličkog organizatornog sistema u borbi s nevjernicima.

ANEGDOTE IZ ŽIVOTA PIJE IX.

Prema »Etudes« od 19. IV. 1928.

Jednog dana služili su se veliki obredi u sv. Petru u prisuću Papinom. Pri tom su biskupi, Papini prijestolni asistenti, sjedili na podnožju Papinog prijestolja, dok su ostali biskupi imali obične stolice. Jedan od prijestoljnih asistenata bio je neobično debeo, pa kako je svom težinom sjeo na stepenice papinskog prijestolja, ove su zaškripile. Papa je nešto tiho primjetio, na što se biskup dao u bijeg k drugim biskupima. Ovi ga počnu nagovarati da se vrati na svoje počasno mjesto, ali on uzvrati: »Nemoguće! Iza onog što je sv. Otac kazao, ne usuđujem se više...

»Što je rekla Njegova Svetost?«

»Evo opet jednog koji ruši prijestolje sv. Petra!«

*

Jednom je Pijo IX. pitao jednog francuskog plemića, koji mu se papinski obred najviše svida. Ovaj odgovori: unošenje Papino na t. zv. sedia gestatoria (prijestolje koje nose na ramenima) u sv. Petru. Papa mu na to odgovori:

»Da, svi mi to kažu. Ali pošto je to čas moje najveće slave Bog ga upotrebljava da me duboko ponizi, jer u onim časovima uvijek ćutim kako mi prijete užasi morske bolesti!«

*

Jedna redovnica, koja je dobivala Papino rublje na pranje, znala je da »pronevjeri« po koju čarapu Papinu. Te su onda bolesnici oblačili ne bi li od Boga isprosili čudo ozdravljenja. Tako su se zbilja širili glasovi da su djelovanjem čarapa Pije IX. neki ozdravili od reumatizma i drugih nožnih bolesti. Medutim kada ti glasovi dopriješe do Pija IX. ovaj usklikne:

»Eto jedne priče! Kažite svuda da je lažna! Ja također imam reumatizam, i te kakovi! Ja svaki dan oblačim svoje bijele čarape, ali vas uvjeravam da me te moje čarape ne ozdravljuju!

Dr. Pavao Lončar;

RACIJONALISTE I USKRSNUĆE KRISTOVO

»Uskrsnuće Kristovo jest doista srce kršćanstva« bolno je konstatirao jednoga dana racijonalista D. Fr. Straus. No nije on bio prvi, koji je to iznio. Davno je već prije njega isticao sv. Pavao u pismu Korinćanima (I. 15, 14.): »Ako Krist ne usta, uzalud je propovijedanje naše, a uzalud i vjera vaša.« Svijetlo i jezgra cijeloga kršćanstva bilo je uvijek uskrsnuće Isusovo. Ono je najsjajniji dokaz za božanstvo Kristovo, a time i neoborivi dokaz za božanski karakter Njegove nauke, božanski karakter kršćanstva. Ono je i zalog našega uskrsnuća. Zato i predmet najžešćih navala racionalističkih.

Protivnici uskrsnuća Kristova hoće da na svaki način obore tu historijsku činjenicu, koja je temelj svekolike vjere katoličke. Materijalisti i racionalisti podaju uskrsnuću uopće sasvijem drugo značenje. Oni vele: Nema uskrsnuća duše, nema uskrsnuća tijela u doslovnom značenju riječi. Čovjek živi, čezne i radi, a onda ga nestaje. Nestaje tijela, nestaje duše. Poslije smrti ne ostaje duša, nego samo uspomene i tragovi dublji ili plići u djelima, što ih čovjek učini.

I tijelo se raspada, bilo pokopano ili spaljeno. Raspada se u atome, koji se potom vežu u druge spojeve. Oni izlaze iz lijesa ili pepela u zemlju, a odavle na danje svijetlo u cvatućem cvijeću ili plodom oteščanim granama. Oni zalaze u sok slatkoga grožđa ili u svagdašnji krušac čovjeka patnika i tako se nađu opet u ljudskome tijelu. To je njihovo uskrsnuće. Vjerujemo dakle u uskrsnuće tijela, vjerujemo u takovo uskrsnuće Kristovo, kliču racijonaliste.

Historička je činjenica, da je Krist na križu umro. To nam svjedoče ne samo evanđeliste, nego priznaju i protivnici uskrsnuća Njegova. Nietzsche (Also sprach Zarathustra, W. W. VI. 417) piše: Umro je dakle sada ovaj Bog! Vi, viši ljudi, ovaj je Bog bio vaša najveća pogibija. Odkada on u grobu leži, vi ste opet uskrsli... Umre Bog: sada hoćemo, da živi nadčovjek.«

Drugo je pitanje, kako je iz groba nestalo Isusovog tijela. Već je kršćanski pisac Origen († 254.), u svojim spisima proti Celzu, iznio tri hipoteze, kojima su stari bezvjerci htjeli da istumače nestanak tijela Isusova iz groba:

1. Neki su stari racijonaliste pokušali oboriti uskrsnuće Kristovo prividnom smrću na križu. Krist nije umro. On je samo zamro. Oslabio je gubitkom krvi, iznemogao poradi mnogog mučenja. Položen u hladni grob, odmorio se, mirisima žestokim okrijepljen ustaje na život. — Ali gle neprilike! Centurio službeno konstatuje, po nalogu carskog namjesnika Pilata, njegovu smrt. Pa i zaista, kako bi mogao da živi Krist, koji je toliko podnio, toliko krvi izgubio, a i srce je Njegovo probodeno odalo znakove rastvaranja: izašla je krv i voda. Zato se i Straus smije teoriji obamrlosti, a Nietzsche čvrsto vjeruje u smrt Kristovu. I tako noviji racijonaliste ruše tvrdnju svojih preteča.

2. Apostoli ga potajno uzeše. — O ne! Ni apostoli nijesu mogli da ukradu tijelo Kristovo; zato su se brinuli Židovi. Grob je bio službeno zapečaćen, a rimska je vojnička straža držala siguran nadzor. Židovi su naime upozorili

*) *Donosimo ovaj članak, koji nije mogao ući u prošli broj. Radi se o Uskrsu. Iako je Uskrs prošao, uredništvo se nada, da će svi sa naročitim zadovoljstvom pročitati ovaj odlični članak našeg velikog prijatelja i jednog od najspremnijih saradnika dra P. Lončara.*

Pilata na riječi Kristove, da će treći dan ustati od mrtvih, pa se bojali, u slučaju varke, da »ne bi posljednja pogrješka bila gora od prve«. Zato se Strauss ruga teoriji o spavanju rimskih vojnika za vrijeme straže. A sv. Augustin veli: »O beskorisna izmišljotino, spavajuće svjedoke trebaš? Zaista, ti si zaspala, koja si toliko iznemogla ispitivajući takav događaj!

3. I dok noviji racijonaliste ruše stariju svoju braću, ne mogu poreći živu i čvrstu tisućljetnu vjeru u uskrsnuće Kristovo i razjasniti prazan grob, u koji bi mrtav Krist položen. Zato Harnack, glava njihova, razlikuje u s k r s n u v i j e s t od u s k r s n e v j e r e. Uskrsna je vijest: o praznom grobu Kristovu, njegovom uskrsnuću i ukazivanju poslije toga. Uskrsna je vjera: osvjedočenje o duhovnoj pobjedi raspetoga Krista nad smrću. Harnack veli: duhovno junaštvo Kristovo i On sam kao prvorođeni među braćom mnogobrojnom živi među nama kao što junak živi u ustima puka, kao što učitelj živi u uspomenama među svojim učenicima. Takovo uskrsnuće Kristovo vjeruje Harnack, ali time ruši vjeru u božanstvo Kristovo u čitavom protestantizmu i snizuje njegovo kršćanstvo na puki filozofsko-etički sistem, podvržen svim promjenama i tumačenjima, kojima su podvržena djela, koja su samo ljudska.

Harnack i njegovi prijatelji: Renan, Straus, Pfleiderer i drugi ipak pokušavaju, da istumače uskrsnu vijest: o tjelesnom i duhovnom uskrsnuću Kristovom, o praznom grobu i ukazivanju Kristovom poslije uskrsnuća; to pokušavaju istumačiti halucinacijom apostola. Vele, da je okrutna smrt miloga Učitelja tako podrmala živce apostola, da su u mnogoj žalosti i mislima na Isusa zamijenili subjektivno pričinjanje, da vide Isusa, s objektivnim faktom.

Međutim koliko li obmane imade u tom racijonalističkom izmicanju! Ta apostoli uopće nijesu bili disponirani za halucinacije. Oni uopće nijesu očekivali uskrsnuće Kristovo poslije onako sramotne i okrutne smrti na križu. Očajavali su: ».... predaše ga glavari svećenički i knezovi naši na osudu smrtnu, i razapaše ga. A mi se nadasmo, da će On otkupiti Izraelce, ali sad je iza svega toga, već treći dan, kako se to dogodi (Luc 24., 21.).« I kad im se ukazao Isus: »A oni ustrašeni i poplašeni mišljahu da vide duha.« (Luka 24. 37.). Žene su im pripovijedale, kako su im anđeli kod groba Isusova kazali, da je Isus uskrsnuo, kao što je rekao, zato nema tijela njegova ovdje: »I njima se te riječi činile budalaste i nijesu im vjerovali.« (Luka 24, 11.). Apostoli dakle nijesu bili živčano rastrojeni, nego ljudi jakih živaca, navikli na teškoće i nepogode. A Krist se nije javio samo jedamputa niti samo njima, nego i drugima, pa i onda, kad je bilo na okupu i više od 500 ljudi.

Subjektivnom halucinacijom se ne može istumačiti onaj nagli preokret kod apostola. Strah, kojim su drhtali, preobratio se iznenada u heroizam, kojemu se divimo već stoljeća. Niti može prikaza, da govori, jede ribu i med, kao što je to činio uskrsli Krist.

Napokon gdje je tijelo iz groba? Apostoli ga dakle nijesu mogli da ukradu. Živ nije bio pokopan, da izađe sam napolje. Racijonalisti ni sami ne vjeruju u smiješnu hipotezu, da je nastao potres, grob se na dnu raspukao i tijelo je propalo u bezdan. Ta i kako bi tko mogao da u to vjeruje, kad su u grobu preostali ubrusi i platno, u koje je po nekoliko puta bilo dobro umotano posebice tijelo Kristovo, a psebice pojedini udovi po tadašnjem židovskom običaju (Iv. 19. 40., Moj. II. 12, 46.). Gdje je dakle tijelo?

Ne! ne može nepristran sudija ni zdrav razum, da zlonamjerno izvrće historijski fakat uskrsnuća Kristova. Tomu se protive toliki pouzdani svjedoci prijatelji i neprijatelji Kristovi, jasne riječi Kristove i tako živa i čvrsta vjera,

u uskrsnuće Kristovo, koja teče kao jaka i silna rijeka, ničim svladana od dana uskrsnuća Njegova do danas i do vijeka.

Tijelom i dušom uskrse Krist! Svjedoče nam svi oni, koji ga očima svojima vidješe. Vidješe ga: Apostoli bez Tome (Luka 24, 36.-43.); apostoli s »nevjernim« Tomom (Iv. 20. 24.-29.); svi apostoli na gori galilejskoj (Mat. 28, 16. 17.); dva učenika na putu u Emaus (Luka 24., 13.-15.); sam Petar (Luka 24, 34.); Petar sa šest drugih učenika na jezeru Tiberijalskom (Iv. 21, 1.-14.); više od 500 učenika, od kojih su mnogi živjeli još u vrijeme sv. Pavla (1. kor. 15, 6.); sam apostol Jakob (1. kor. 15, 7.); svi apostoli pri uzlasku na nebo (Luka 24, 50. 51, Dj. 1, 9.); sv. Pavao, najprije najveći neprijatelj nauke Kristove, na putu kod Damaska javi mu se Krist i on postaje najgorljiviji apostol Njegov; pobožne i svete žene (Iv. 20, 11.-18., Luka 24, 10.)

Tijelom i dušom uskrse Krist! To nam svjedoče indirektno, ali sigurno vojnici i članovi velikoga sinedrija (Mat. 28, 13.)

Tijelom i dušom uskrse Krist! To nam svjedoči On sam, jer je o takovom uskrsnuću govorio: »Razvalite hram ovaj i za tri dana ću ga podignuti... A on govoraše za hram tijela svojega.« (Iv. 2, 19. 21.). I opet: »Rod zli i preljubotvorni traži znak, i ne će mu se dati znak osim znaka Jone proroka; — jer kao što je Jona bio u trbuhu ribe tri dana i tri noći; tako će biti Sin čovječji u srcu zemlje tri dana i tri noći.« (Mat 12, 39.-40.) Zatim: »Evo idemo u Jerusalem, i Sin čovječji bit će predan glavarima svećeničkim i književnicima, i osudit će ga na smrt; — i predat će ga neznabošcima, da mu se rugaju i da ga biju i razapnu, i treći dan će uskrsnuti.« (Mat 20, 17.-19.).

Tijelom i dušom uskrse Krist! To nam svjedoče sami Židovi: »... sabraše se glavari svećenički i farizeji kod Pilata i rekoše: »Gospodaru! opomenusmo se, da onaj laža kaza još za života: poslije tri dana ustat ću. Zato zapovijedi, da se čuva grob do trećega dana, da ne dođu kako učenici njegovi i da ga ne ukradu i ne kažu narodu: usta iz mrtvih! i bit će posljednja pogrješka gora od prve. Reče im Pilat: Imate stražu, idite, čuvajte, kako znate! A oni otišavši sa stražarima utvrdiše grob i zapečatiše kamen.« (Mat. 27, 62.-66.). Zaista su Židovi dobro shvatili, o kakovom je uskrsnuću govorio Krist za života.

Tijelom i dušom uskrse Krist. To nam svjedoče strah i sumnja apostolska i način uvjeravanja Kristova poslije uskrsnuća: »A oni ustrašeni i preplašeni mišljahu, da vide duha. I reše im (Isus): »Što se plašite i zašto takove misli uzlaze u srca vaša: Vidite ruke moje i noge moje! ja sam glavom; opipajte i vidite! jer duh tijela i kostiju nema, kao što vidite, da ja imam. I ovo rekavši pokaza im ruke i noge. A dok oni još ne vjerovahu i čuđahu se od radosti, reče: Imate li što za jelo? A oni mu dadoše komad pečene ribe i meda u saću. I jedavši pred njima uze ostatke i dade im.« (Luka 24. 37.-43.) A kad Toma nije vjerovao apostolima, da je Krist uskrsnuo, dok ne metne prsta svojega u mjesto od čavala i ruke svoje u rebra njegova, ukaže se Krist njemu s ostalim apostolima i reče mu: »Metni prst svoj ovamo i vidi ruke moje i pruži ruku svoju i metni u rebra moja; i ne budi nevjeran, nego vjeran.« (Iv. 20, 25.-27.).

Ako dakle Harnak sa svojim prijateljima racijonalistima zabacuje uskrsnuće Kristovo iz groba, onda on u laž tjera izjave i čine samoga Krista o njegovom uskrsnuću. Takav posao pak je toliki apsurd, koliki je apsurd tvrditi, da je lagao Onaj, komu niti Njegovi savremenici i najgori neprijatelji, niti stoljeća poslije toga nijesu mogla predbaciti ni u njegovom životu, ni u Njegovom

vladanju, ni u njegovoj nauci ni sjenke metafizičke ni etičke zablude. To bi značilo onda nužno zabaciti i ostalo sve, što sadrže historijske knjige Novoga Zavjeta i proročanstva Staroga Zavjeta. To bi značilo zabaciti i sve, što su zabilježile o Kristu i svjetovne knjige i svjetovni pisci, a potpuno se podudara s knjigama Novoga Zavjeta. To znači u laž tjerati: Talmud, Josipa Flavija, Plinija, Tacita, Chalcidiju, Makrobija, racijonaliste: Celsa, Porfirija, Lucijana, Julijana Apostatu. A to znači zabaciti sigurnu historiju boriti se sa zdravom pameću!

Lijepo piše o Kristu židovski pisac Josip Flavije (Antiquit Jud. XVIII. 3, 3.): »U to vrijeme življaše Isus, mudar čovjek, ako je dopušteno čovjekom ga zvati, jer on bijaše čudotvorac i učitelj ljudima, koji s veseljem slušaju istinu. On bijaše Mesija. Premda ga je Pilat na tužbu poglavica našega naroda osudio na križ, nijesu ga ipak prestali ljubiti oni, koji su ga prije ljubili, jer im se on treći dan živ opet javi, kao što su božanski proroci to i još mnogo drugih čudnovatih stvari o njem naprijed kazali.«

S veseljem dakle ne sluša istinu Harnack i njegovi pristaše racijonalisti, jer bi s priznanjem uskrsnuća Kristova, historijskog fakta, čuda nad čudesima morali priznati: i druga čudesa Kristova, proroštva Njegova i proroka, temeljnu istinu kršćanstva: božanstvo Kristovo i Njegove nauke i mogućnost čudesa uopće. To znači odreći se racijonalizma i priznati svoje zablude, a to je heroizam, koga nema bez pravoga kršćanstva. S veseljem dakle ne slušaju istinu današnji racijonaliste, koji igraju ulogu evandeoskih farizeja, kao što farizeji nijesu htjeli da vide u djelima Kristovim prst Božji, tako ni oni ne će da vide, da je Bog s rođenjem današnjega modernoga racijonalizma podigao u isto vrijeme i lurdsku akademiju (Luč. 1917. r. 3. i 1928. br. 5.), gdje se svim mogućim ljudskim znanstvenim aparatom pokazuje na tolikim čudesnim slučajevima egzistencija svrhunaravnog reda. Ali sve uzalud. Gdje nema dobre volje, tu su istinite one riječi Kristove iz primjera o siromašnom Lazaru i bogatunu iz pakla, koji moli za svoju još živu braću: ...oče Abrahame! ako im dođe ko iz mrtvih, činit će pokoru. — Ali mu on reče: »Ako ne slušaju Mojsija i proroka, da tko i iz mrtvih ustane, ne će vjerovati.« (Luka 16, 30.-31.)

Predstavnik današnjega čovjeka nevjernika i očajnika na svemu što je dobro i lijepo jest Goetheov Faust. I on, sit takvoga života, uzima vrč s otrovom baš u jutro uskrsnoga dana. Primakne ga ustima, da pije. Uto začuje pjev s kora i uskrsna zvona sa zvonika obližnje crkve. Sluša Faust. Ponikne glavom i reče: »Naviještanje doduše čujem, ali u mene vjere nema.« Tada se sjeti neopisive sreće, što mu je nekad u nepokvarenoj i sretnoj mladosti ulijevalo u srce naviještanje uskrsne vjere. Prene se najednoć i usklikne: »Oj zvonite neprestano, vi slatke nebeske pjesme, suza teče, zemlji živim opet!«

Ponovno i ponovno svaki dan pjevaju zvona sa zvonika katoličkih crkvi riječi, što ih Krist reče Marti: »Ja sam uskrsnuće i život; ko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će; i nijedan, koji živi i vjeruje u mene, ne će umrijeti uvijeke.« (Iv. 11, 25.-26.). Vi, koji »sjedite u tami i u smrtnoj sjeni«, to vama govori uz zvona Onaj, koji je: Put, Istina i Život; prenite se i vjerujte Mu, On je Sin Božji, jer uskrsnu, kako reče. Alleluja!

IZA POVRATKA.

Odvedi me majko,
u onaj maslinik gusti,
u zavjetnu crkvicu našu,
pred ikonu Naše Gospe.
Tamo me, majko, danas povedi-

Tu smo mi nekoć
šaptali molitve tihe.
Tamo sam ja,
držeć se za pregaču tvoju,
koracao djetinjim krokom,
zažaren u licu,
A veseo u srcu i duši.

Tu si ti meni nježno
sklapala ručice male,
i preda mnom molila
molitve tople i duge.

Vodi me opet danas,
vodi ko dijete malo,
da zajedno s tobom
molim molitve tople;
u zavjetnoj crkvici našoj.

Split, 30. III. Ivo B. Sumić.

SMIRENI TONOVI.

U čežnji dalekih smirenja
srce moje gori plamenom
ljubavi goleme.

Umorna od dugih bdijenja
duša mi stenje pod kamenom
kušnja Tvojih, Gospode!

Usred mojih malih htijenja
Ti si, Bože, streso pramenom
bijele Svoje svjetlosti.

Hvala Ti, Gospode!
odsad će i moja bdijenja
goriti žarkim plamenom
ljubavi goleme.

Split, 3. IV. Ivo B. Sumić.

POTOKU.

Zašto mi sada rominjaš
Melodijom tužnom gis-mola
I u pamet povraćaš dane
Mladosti rane i — bola.

Kad mi je plamtjela duša
U dubokom silnom čeznuću
Za nečim, što slušalo nije
— Uho ničije:
Za nečim, što vidjelo nije
— Oko ničije — — —

Potoče teci — — —
Tvoj tihi šum i tok
Mekanim priča mi ritmom
Poeziju mladosti moje.

Z. 14. III. 28. Vojko Zorkov.

LASTE.

Vraćaju se, vraćaju se
S juga male laste.
Svakim danom ih je više.
Broj se množi raste.

I od šuma lakih krila
Ozračje sve zvoni
Kao da se sakupiše
Hitrih krila milijoni.

I cvjetići, što su sveli
Opet dižu glave:
Jagorčike, karanfili,
Šumarice plave — — —

I ja svoja širim krila
U visine letim,
Na Suncu se ogrijati
Želim ognjem svetim!

Vojko Zorkov.

VEČERNJA ELEGIJA.

Vani kriče tužna noćna jata:
a mračan talas gola brda teše,
mjesec ognjeni ko pelikan pleše
na mračnoj grivi silna burin — hata.

što nede u kam stražnjim nogam kreše,
a prve diže do bujnoga vrata
daždeći staklima kapljice od zlata,
što kao oči na nas se smiješe.

Večeras, oče, zemlje neorane
vižljom bijelom iz daljine cvile
poput srpa, mašine i pile;

večeras, oče, vo u stajı riče
željan rala il' pluga il' brane...
— kako tužno vani jata kriče!

Šaravanja.

SIROTANI.

Zima je, zima ledena.
ljubavlju bešćutne mačuhe
jučer ljubila i ogrlila sve
štogod je mogla dostići
okrutnom rukom od leda.

Burom je duvala od srdžbe.
kidala suhe grančice,
a ptice gladne prozeble
gonila s grane borove
pod ljute grane smrekove
i male mračne zaklone,
što masline ih imaju
pod korom sivo-zelenom
za ove male stvorove.

I male ptice gledahu
iz svog hladnog zaklona
sa tužnim znakom u srcu
kako im zima okrutna
pokriva stabla bjelinom,
a smeđa zrnca borova,
i crne slatke smrčkice
pokriva bijeli, hladni gost.

Vjetrina vani zavija, —
bijeli leci od snijega
sve selske kriju putove,
krovove kuća stoljetnih,
gdje vlažne grane borove
cvileći sjetno plamsaju,
dok ljudi sjeli uokrug,
pa krate vrijeme govorom.
— — — — — — —

Po stazi poljskoj studenoj
vuku se ko majka žalosti,
ko čedo glada ljutoga,
ko patnja, život beznadni
dva čega mlada, starački,
dva oka hladna-usahla,
dva srca gladna, prozebla:
dva mala brata, prosjaka.

Miču se mrzli nevoljni,
da nađu zaklon željeni.

Evo ih bijednih stigli su
na pragu kuće mole se:

»Primite nas, da stoplimo
smrznute ruke na vatri,
jer mnogo, mnogo idemo« ...

Sirote idu prozeble,
čitavim selom sirote,
a bura mlati po njima
i studen grudi probija.
O braćo moja neznana,
prosjaci bosi bez kruha,
vi dva bogca prezrena,
vi slični malim ptičicam,
što traže zaklon pred burom
u kori dobrih maslina, —
— dođite k meni neznanu;
ja sam vam mjesta našao
u toplom stanu srca mog.

Pripalski.

JA VOLIM

Ja volim zimu
I njenu bjelinu
Te nevin poljubac njen
I zvjezdice male.
Što svukud su pale
Prekrivši do i brijeg.

Ja volim ljiljere
i dušice bijele.
Što svaki im šapat je bijel.
A želja im svaka
Kao miris laka
I čista ko ljiljer.

Vladimir Vrana.

RAD.

Kada jutro u biserju drhće
na mirisnim grudima
procvale zemlje,
i kad usijano podne
u žaru svome
cijedi sve misli i čežnje
u kaplje znoja, —
i kad meki suton
spušta krila svoja:
u radu je mome
molitva moja.
»Žar«.

Pecotić.

FEUILLETON

O HIPOLITU TAINEU

(POVODOM STOGODIŠNJICE ROĐENJA).

Intelektualna Francuska proslavila je prošlih dana stogodišnjicu rođenja pisca, koji je po značenju svojih djela i po uticaju, koji je imao na lite-

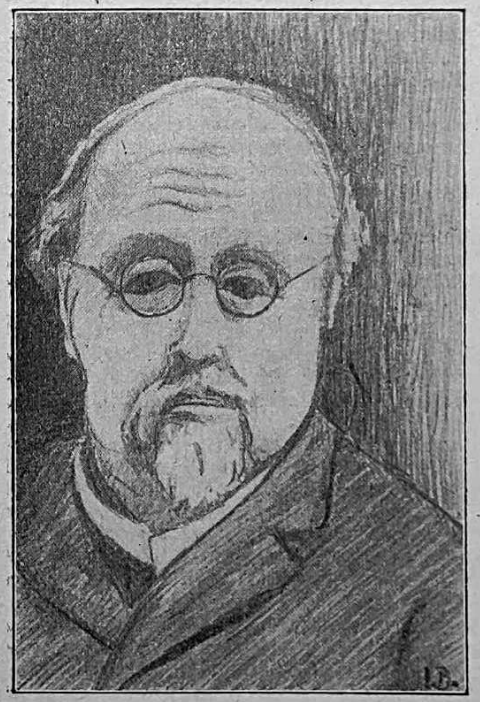

rarnu nauku i na povijest umjetnosti, kao i na historijsku nauku uopće, a nada sve po novini svojih ideja bio je jedno od najslavnijih imena moderne Francuske. O Hipolitu Taineu o kome je ovdje riječ, pisano je vrlo često i vrlo opširno. V. Giraud kao da je sebi stavio za cilj, da proslavi toga čovjeka i da ga svega prikaže. F. Brunitière, koji u mnogočemu bio srodnik Taineu, napisa dirljiv članak svome prethodniku u čast; ima u tome članku i one ganutljive govorljivosti Brunitièreve; ima mnogo objektivnosti i snage priznanja istine; ima nada sve one predane ljubavi, mada je jedan zlobnik, Lemaitre, napisao u svojim »Savremenicima«, da Brunitiere nikoga ne voli i da njega niko ne voli. Upravo je nevjerojatno s koliko su objektivnosti, pažnje, dobre volje i ljubavi pisali jedan o drugome korifeji francuske kritike XIX. vijeka: kad bi kod nas bilo i deseti put toliko! Eno Saint-Beuve, otac moderne francuske kritike, onako srdačno i ljupko prima mladog Taine-a, a još mu, što no riječ ni nausnice nisu bile probile! S rijetkim i odanim ganućem priznaje, da u Tainea nije bilo uopće dječačke dobi: on je odmah sudio vrlo bistro; bio je od ranih nogu oboružan snagom mišljenja, velikim poznavanjem, izgrađenom metodom, koncentracijom misli, koju je upotrijebio za najrazličitije predmete, uvijek ispravno, stvarajući uvijek nove poglede. On ima, mada mlad, talenta i sistem. Tako je, po prilici, uvaženi kritik, govorio u »Lundisu«. Za uzvrat, Taine će govoriti kasnije s velikim priznanjem o Saint-Beuveu. I drugi takvi bijahu: jedan od najmušičavijih i najćudljivijih kritika, što ih bijaše kod Francuza u devetnaestom vijeku, bijaše bez sumnje Lemaitre; a Brunitiere rijetko da dobi ispravniji sud o svojim djelima nego baš od tog mušičavog zabadala, koga neki i Zoisom prozvaše, radi njegovog trajnog mrgođenja i zabadanja.

Inače, mora se priznati, da je Hipolite Taine više cijenjen nego čitan. On je od onih pisaca, koji znadu steći autoritet i sačuvati ga dugo vremena. Njihova dosljednost, samouvjerenje u ispravnost vlastitih sudova, velik broj učenika mediokriteta: sve to neizmjerno mnogo koristi čuvenom glasu. Njegovi su učenici uvezli njegovo ime s mnogo srme u literarne historije: otuda poplava imena Taineova. Ima slučajeva, da ljudi, kad ne znadu kako bi pokrili svoju golotinju, ili ako žele da nekakvim mislima dadu veću vjerojatnost, izjave, da je tako i tako rekao gospodin Taine. Tu i tamo naići

ćemo na mišljenje, da je on stvorio temelje suvremene literarne kritike i litrarne historije, ili bolje literarne nauke. To, uostalom, nije bez temelja.

Ovaj tipični francuski pozitivista 19. vijeka, dobro situiran, marljivo upeglan, uredan, tačan do skrajne mjere, daleko od svake uzbudjenosti, pomnjiv na sve, ali najviše na svoju otmjenost, bez ikakvih, barem vanjskih znakova literarne »navudrenosti«, volio je u prvom redu mir, red, rad, zakon, jasnoću, disciplinu i točnost. Bio je, dakle, jedan od onih primjeraka francuskog i evropskog društva u 19. vijeku, koji su se, nakon burnog romanticizma, povraćali polako na novi klasicizam, ne realizam, s mnogo više hladnoće, ukočenosti, zdrave pameti, iskustva, realnoga, jasnoga; raspojasanosti literarnih kritika za vrijeme romanticizma, njihovom estetiziranju, on će suprotstaviti svoje literarno botaniziranje, koje će biti za literaturu po prilici ono, što je Lineov sistem za botaniku. Sve mora biti točno uredeno; nigdje ne smije biti luknje. I osjećaj je doduše dinamika, ali mu se može odrediti statika, red, ritam. Svaki čovjek mora imati mnogo individualne slobode, da može u sebi razviti intelektualne i moralne osobine. Lična sloboda mora ići veoma daleko: etatiziranje ne vodi ničemu: ono ubija duh. Kolektiviziranje, zamasi masa, sve je to zapravo znak dekadanse, u kojoj se gubi ličnost, a konačno sloboda ličnosti, jedino je, u čemu se čovjek razlikuje od životinje. Moderni pokreti, koji ubijaju ličnost i sve daju vodi sami su po sebi teška osuda komodnosti današnjega čovjeka, koji se odriče svoje glave. I tako će za nj misliti voda. Evo takav determinista, čovjek kome se englesko društvo svida i koji voli englesku književnost, talijansku renesansu, grčko kiparstvo, holandeske teške boje, doživjet će i tu slavu, uostalom mislim, da bi se je on odrekao, da ga uz Marksa postavljaju za začetnika sociološke, prirodopisne, psihološke, pozitivističke škole u literanoj i historijskoj nauci.

Ima jedna crta, koja Romane dijeli od Germana: to je toliko puta spominjana romanska clartè.

Toj jasnoći Francuz mnogo zahvaljuje. Ona mu je dala nedostižívu frazu; neobično gibak jezik; jasne misli i jasne poglede; težnju za pozitivnim i nije čudo, da je Roman otac pozitivizma. German uvijek (i onda kad se najviše bori protiv toga) traži dno svih stvari; ispituje, traži, luta, voli tamne vidike, kojima traži riješenja; voli beskonačnost; gubi se u sjenama tlo i teutonske šume, klima i ono vječno zatrto nebo i sunce, stvorili su od njega metafizičara, čovjeka s mnogo melankolije za dalekim stvarima, dok Francuz voli jasnoću. Nije zato čudo, da Francuz traži svagdje apsolutnost, da on nastoji zakon i spoznaju dovesti ko krajnjih konsekvenca: zato njihova sloboda i liči katkada anarhiji, njihove društvene nauke dovode do skrajnjih mjera; zato su i u revoluciji stavili razum mjesto viere, a ne osjećaj. Živahnost temperamenta nije uvjetovana dubokim osjećajem: oni se dapače često puta isključuju. Roman nije, na pr. dao velikog lirika, lirika je poprište Germana i Slavena.

Prva će značajka Hipolita Tainea, kao pisca, biti, da u svim književnim vrstama; da u svim umjetničkim školama; da uvijek i na svakom mjestu traži jasnoću, jednostavnost, pravilo, provedeno do zadnje mjere. Već prije njega bilo je pisaca, koji su htjeli, da iznadu zakone i metode književnosti, po kojima bi se sve pojave umjetničkog stvaranja, doživljavanja, sadržine, forme i historije moglo protumačiti i jasno odrediti. U tom traganju zrcale se glavne karakteristike književno kritičkih i književno historijskih škola u osamnaestom i devetnaestom vijeku. Nije, možda, zgorega, da barem u glavnim crtama označimo te škole, da mjesto Hipolita Tainea bude jasnije odredeno.

Prije devetnaestoga vijeka, književna kritika (i literarna historija) bila je bez stalnih zasada i bez odredenog djelokruga. Ona, u prvom redu, nije imala cilja; zatim, što je vrlo važno, nije imala ni značenja, kao samostalna književna vrsta, pa se vrlo često događalo najraznovrsnijih zabluda i duha i ukusa. Kritika — ako ono književno rabotanje zaslužuje to ime — za vrijeme renesanse bila zgoljno blebetanje, nadmudrivanje ruganje, bockanje, radi čega često i do noževa dolazilo i crne noći riješavale mnoga literarna pitanja. Tipičan primjerak kritika iz Renesanse bio je poznata pogana jezičina, Filelfo, koji je bio dovoljno inteligentan da drugoga omrazi, a previše nesreden, da bi mogao i jednu stvar treznije promatrati. Kasnije, kad se pojavili prvi zameci filologije, književna će kritika raskrijenih ruku to dočekati i staviti će se u službu dosadnog raspravljanja, nadmudrivanja, postavljanja suvih teorija, smatrat će, da je pojedinog pisca zakopala za sva vremena, ako mu je dokazala, da se nije točno držao izvjesnih jezičnih pravila ili ako je, na svoju nesreću, upotrebljavao koju riječ, koju nije priznavao taj i taj pisac riječnika. Jezični elemenat je za nju od velike važnosti: zapravo on je jedini o kome ona vodi

računa. Sve druge osebine pisane umjetnosti za nju ne postoje. (Kod nas na zabavu i radost naše »kritike« ima nažalost još ovakvih kritika i nije rijetko, da profesori književnosti s dacima u višim razredima ništa drugo i ne rade, već »love lijepe riječi po našoj lijepoj knjizi«).

U osamnaestom vijeku filozofiranja, traganja za najosnovnijim pojmovima i najdubljim tajnama spoznanja, i literarna kritika neće se oduprijeti tom uplivu. I ona će se zanijeti općim duhom, pa će istraživati zakone ljepote; ona će odredivati, takoder, koji primjerci nose sve znakove apsolutne ljepote, pa će onda komodno sjesti, uzeti na koljena svoje primjerke, pogledat će ih, uzet će djelo, koje kani kritikovati, pogledat će, da li se približuje tome i tome mjestu kod Homera, Virgila, Horaca ili, recimo, Voltera, i odmah će odrediti vrijednost toga djela. Ako se približuje onom postavljenom idealu, tada je to najveća umjetnina, inače ne vrijedi ništa. To je tako zvana estetska kritika, koja se proturala sve do kraja romanticizma.

Polovicom devetnaestoga vijeka nastaju metode kritike, koje odgovaraju razvoju suvremene nauke i nada sve pogledima modernoga čovjeka, koji nastoji, da svaku stvar promatra zasebno, po njenim osebinama. Imamo u prvom redu pojavu historijske kritičke škole, koja nastoji, da jednu umjetninu razjasni pomoću postanka, nasljedstva i naobrazbe autora.

Saint Beuve, priznati kritik francuske književnosti, postavlja novo pravilo, koje bi esteticima iz osamnaestog vijeka izgledalo svetogrdnim. Za nj je umjetnost, u prvom redu, naravna historija duha. Sve je drugo više ili manje bez značenja.

Saint Beuve s tom svojom teorijom doveo je do promatranja »nerva« same umjetnosti: ona je odraz, prirodna povijest ljudskoga duha. Treba je dakle secirati, da se vidi u čemu je karakteristika toga vremena i duha, u kome je nastala. Trebalo je poći korak dalje, pa da se bez velikog okolišanja dode do ideja, koje je prvi jasno izradio Taine. Umjetnost je povijest: po tome je ona odraz pisca, a kako je u to vrijeme etnologija kročila naprijed i postavila pravilo, da svaki pojedinac pripada izvjesnoj rasi i da nosi sve glavne karakteristike, doći će Taine na ideju, da je djelo odraz jedne rase : da se u njemu zrcale karakteristike te rase. Ono je zapravo produkt rase, uvietovano okolinom u kojoj se pisac nalazi i duha i raspoloženja u kojem se pisac odgojio. To je glasovito njegovo trojstvo: race, millieu, moment. Te tri osebine podat će nam najbolji uvod u razumijevanje jednog umjetničkog djela, uvest će nas u njegovu srž, razjasnit će nam njegove najdublje tajne.

Teorije, koje je postavio Taine našle su mnogo pristaša. One su, naročito, bile prijatne ljudima bez velikog umjetničkog dara uživljavanja: po ovoj teoriji i oni su mogli postati najjačim kriticima. Potrebno je samo da nauče pravila, pa da seciraju po miloj volji. (Kod nas je tipičan primjerak takovog kritika pokojni Skerlić: učen kritik, koji je znao pravila, ali koji po svojoj naravi nije bio kadar da osjeti ljepotu i jakost umjetničkog djela). Literarna kritika se ravnala po tim pravilima dugo vremena. Pozitivistička njena pozadina davala joj naučnu oznaku i u vrijeme, kad je čovječanstvo bilo opijeno: kad je mislilo, da će sve dokazati na svijetu pomoću pokusa i dokaza, teorija Taineova imala je mnogo pristaša. Ona se pretvorila u pozitivističko-prirodoslovnu metodu, koja je tuitamo zvana i psihološkom, jer je on zapravo u prvom redu psiholog. (Tous les écritis de Taine sont des essais de psyhologie — rekao je Joseph Aynard).

Jedan korak dalje i teorija rase dovest će prosvjećenog Engleza, Chamberlaina, na apsudne ideje, po kojima će on, zajedno s nekim Francuzima, Bogonenom na pr. zastupati mišljenje o superiornosti germansko-anglo saksonske rase. Medutim, daleko bi nas dovelo prikazivanje svih škola — još za voda pozitivističke škole, pojavio se impresionista Lamaitre, koii s uspjehom konkuriše naučnoj kritici.

Taine bijaše neobično marljiv radnik, bijaše nemirna duha, znatiželjan, vječno u pokretu, uvijek spreman, da svoju pozornost svrne na novo polje. Plod njegova promatranja francuske književnosti u XVII. vijeku jeste vanredno uspjela studija o La Fontaineu (La Fontaine et ses Fables (1860.); o klasicima govori njegov »Essai sur Tite-Live« (1855.): njegove društvene i književne nazore najbolje vidimo iz dvije veoma uspjele knjige o Englezima i njihovoi književnosti: »Historie de la littérature anglaise«, s glasovitim predgovorom, u kome je izložio svoje književne nazore, i »Notes sur Angleterre« — od 1876. do 1890. publicira svoje kapitalno dielo u četiri knjige »Les Origines de la France contemporaine«; — njegove nazore o umjetnosti vidimo u predavanjima otštampanim u »Philosophie de l' Art« — osim toga izdao je tri knjige književnih eseja i glasoviti traktat »De l' Intelligence«.

Ta njegova ranovrsnost, koja bi se,

uostalom, kod mediokreteta nazvala genijalnošću nije, barem teoretski dozvolila Taineu, da opazi manjkavosti svojih literarnih nazora. Njegovi umjetnički nazori, ma koliko bistro postavljeni, bolovali su od istih zabluda, od kojih bolovaše ruska kritika 50. i 60 god. prošlog vijeka, s tom razlikom, da su Rusi, kao altruisti, povukli najzadnju konsekvencu: oni su, naime, umjetnost postavili u službu nauke, društva, politike i izvjesnih socijalnih tendenca.

Radi se o tome, da li je umjetnost mehanički produkt, kojoj se granice i bit mogu odrediti fizičko-prirodnim zakonima, ili je ona posebna ljudska tvorevina, često puta različna od drugih umnih djelatnosti, s posebnim svojim dinamizmom, zakonima, mogućnostima, kretnjama i relacijama. Noviji literarni kritici naginju odreda ovom drugom naziranju: za njih je Tainova metoda tek početak, solidan doduše, s koga promatraju umjetninu;— ona je pripravna i kadra je tek toliko, da zgodnim osvijetljenjem uvede kritika u predsoblje; da mu osvijetli put, i tek poslije nego smo pomno ispitali odlučne Tainove momente prelazimo na traganje za onim najdubljim: jakošću umjetnikove ličnosti, snagom ekspresije, relaciji osjećajnog i izraženog, socijalnoj funkciji umjetnosti — pojavama, dakle, kojima Taine nije dovoljno teoretski posvećivao pažnje.

Praktično, on je bio jedan rijetki poklonik umjetnosti, osoba koja je imala preširoku skalu osjećaja za najraznovrsnije grane umjetnosti, počamši od engleske književnosti, pa sve do holandeskog slikarstva. On ih je volio osjećajem romantika, tako da nije paradoks tvrdnja njegovog biografa i marnog istraživača Girand-a, kad onomadne, prigodom stogodišnjice ustvrdi, da je Taine zalutali romantik, koji je imao taj malheur, da je živio za realizma i da je imao previše latinskog racijonalizma.

O Taineu će se danas čuti raznih mišljenja; zgoljni subjektivisti zanijekat će mu smisao za umjetničko u umjetnosti — priznat će mu blagohotno, da je, vrlo umjesno, znao rekonstruirati socijalnu pozadinu pojedinog pisca; pristaše skrajnjeg positivizma ne će mu oprostiti, što je imao previše osjećaja kao kakav, Bože mi prosti, romantik. Objektivni posmatrač mora mu bez obzira, da li dijeli njegova kulturna naziranja, priznati golemu važnost, što je teoretski postavio solidne temelje literarne nauke, tako da ona može, poslije toliko tapkanja, ići svojim posebnim putem vršeći dragocjenu ulogu: da promatra kako se zrcali ljudski duh i osjećaj u pisanoj riječi.

M. Ujević.

KNJIGE I ČASOPISI

IVO HORVAT: RIJEČI SRCA. Naslov odgovara sadržaju. To su doista riječi srca. Imade u ovim pjesmama vrlo mnogo osjećanja. Pjesnik posjeduje snagu, da i naše kucaje, naš dah i naša raspoloženja udesi prema ritmu svojih duševnih pokreta. On je dakle sugestivan. A i plastičan je, jer u nekoliko poteza umije da nam dadne sliku predmeta u prirodi i plodnu predodžbenu asocijaciju u svojoj duši.

Pjesnici se redovito nikada ne mogu potpuno oteti dojmovima pročitane literature. I u Ive Horvata imade još uvijek dosta slika, koje bismo mogli nazvati artističkim reminiscencijama. Poput drugih pjesnika prije njega, i on izaziva naše osjećaje slikom barkarole, slikom igrača, koji pleše na žici, slikom kavanskog muzikanta, »angelusom«, Chopinom, Hoffmannovim pričama i drugom sličnom instrumentacijom. Ali on ne živi samo o gradi, koju su drugi prije njega učinili pjesničkom. On nije tek receptivan, nego i produktivan talenat. Čitajući ovu zbirku pjesama osjećamo, da to nije tek literatura, nego u prvom redu život. Taj je život svoj, individualno različit od života drugih ljudi, zato traži i svoje posebne simbole i harmonizaciju. Mogli bismo u gdjekojoj pjesmi ustanoviti: Gle, to je Nazor, to je Domjanić, to je možda pokojni Sudeta, to je opet sjenka kakvoga mračnoga pesimiste Krležina kova! Ali kad čitamo na pr. »Noćnu pjesmu«, »Vodene mlinove«, »Mi«, »Pismo« i »Grlice« onda vidimo, da to u glavnom nije više plastika, koju bi pjesnik dugovao drugomu, nego kompozicija njegove mašte i krv njegovih žila.

Slike, kojima se pjesnik najčešće utječe, jesu: dijete i ptice. Tu postoji i opasnost monotonije, ako ne dode u pravo vrijeme do obnove. Pjesnik najbolje uspijeva u časovima nježnog snatrenja i smirenog bola, kada mu mašta slika pred očima cvijeće, zvuk zvona, zvijezde, mjesečinu. Sklonost prema diminutivima nije samo artizam, nego i najvjernija manifestacija njegove duše. Zato se čitaoca doima kao disakord, kada pjesnik o takovim plemenitim prirodenim sklonostima isporeduje gnijezdo s patenom ili kad profanu osobu naziva Pietà. Isto tako čini nam se, da je odru-

gud pozajmljena gesta nestrpljivosti, kada pjesnik kaže: »Do bijesa sve!«

Slobodan je stih još i danas zaklonište mnogim sljeparima, koji se gombaju u »stvaranju pjesama« u ime nekoga ekspresionizma, dadaizma ili kakvoga još modernijega smjera, a u istinu se guše u brbljanju besmislica, kojima bi htjeli zapanjiti druge i prekriti nemoć stvaralačke mašte. Ivo Horvat voli slobodan stih, ali njegov ritam nije amorfan, nego nam kao pravilni udarci pada u dušu. Katkada nas zaustavi slomljen daktil ili jamb, ali to je namjerno učinjeno, da to jače iskoči živ tijek duševnih titraja. Osobita je zasluga Ive Horvata, što se bori za rehabilitaciju pravilnog klasičnog ritma i što savjesno usavršuje svoj jezik.

Duboka ozbiljnost provlači se cijelom zbirkom od prve do posljednje stranice. Mjestimice prelazi tuga gotovo u očaj (»Tamno obzorje« i »Pjesma roba«). To je ujedno i najveći nedostatak ove drukčije uspjele zbirke. Duša nam se pjesnikova očitovala ovdje tek s jedne strane. Današnje je doba doduše takovo, da svaki plemeniti čovjek dolazi često do krajnjih granica bola. Ali mi, koji poznamo cijeloga Ivu Horvata, znademo ujedno i to, da on imade i vrlo mnogo humora i da sve životne disonance rješava dubokim religijoznim životom. Možda najuspjelija u cijeloj ovoj zbirci jest pjesma »U noći«. Tu se simbolički prikazuje opreka izmedu vječnosti i prolaznosti, između zemlje i neba. Pjesma se završuje kiticama:

»Ohole ljude Gospodin kara,
praskom i lomom im zbori,
munjama vatru im pali,
da uvide, kako su mali.

O, kako smo mali, a krešemo iskre,
dok mrko se nebo munjama igra.
O, dignimo gore oči,
uz munje, na kiši, u noći...!«

Tu i u pjesmi »O Bože« dopustio nam je pjesnik da donekle zavirimo u njegove bogate duhovne intuicije i doživljaje. Možda i on osjeća averziju prema tomu, da taj život iznosi jače na pozornicu pred nas. Ali šta ćemo. Pjesnici nam katkada kazuju i druge mnogo intimnije i manje vrijedne svoje doživljaje, pa treba da i tu udovolje našemu očekivanju. U Ive je Horvata mekana pjesnička duša, koja bi, kako on sam priznaje, htjela da pjeva »pjesmu Franje, Samsona i Joba«. Hrvatska katolička javnost punim pravom očekuje, da će pjesnik već u trećoj svojoj zbirci otkriti zastor i s vizije Gospodnjih vrhunaca te nam zapjevati u prvom redu duboku i smirenu pjesmu sv. Franje, čime će i slika njegove pjesničke individualnosti biti potpunija i bliža životu.

Petar Grgec.

25-GODIŠNJICA HRV. RKT. ŽUPE SV. PAVLA U CLEVELANDU (OHIO) U SJEDINJENIM DRŽAVAMA AMERIČKIM (1902.—1927.) Godine 1927. navršilo se je 25 godina, otkad je u Clevelandu osnovana hrvatska rimokatolička župa. Grad je Cleveland danas peti po broju pučanstva u Sjedinjenim Državama. U njemu boravi nekih šestnaest različitih narodnosti. Među tima ima i više tisuća Hrvata, od kojih je golema većina rimokatoličke vjeroispovijesti, a manjina grkokatolici. Rimokatolički Hrvati imadu danas svoju crkvu, školu i župski stan. Crkvu i župski stan imadu također i grkokatolički Hrvati.

Za osnutak hrv. katol. župe u Clevelandu imaju mnogo zasluga hrv. katol. društvo »Sv. Nikola« osnovano 1895.) i »Sv. Josip« (osnovano 1899.). Rad za osnutak župe počeo je g. 1901. Kako su se darovi za gradnju crkve marljivo sakupljali, mogao je već 2. VIII. 1903. biti položen temeljni kamen nove crkve. Prva sv. misa u novoj crkvi bila je na sam Uskrs. 1904. godine. Prvi župnik rev. Milan Sutlić došao je u Cleveland već 18. XI. 1902. Novi župski stan sagraden je godinu dana kasnije.

U clevelandskoj hrv. katol. školi započela je obuka 1. IX. 1910. Učiteljice su najprije bile svjetovne. U augustu g. 1920. došle su da obučavaju časne sestre. Već g. 1910. bio je broj školske djece 154.

Župa se uzdržava sabiranjem novca po tzv. »envelopovom sistemu«. Svake nedjelje plaćaju oženjeni ljudi, njihove žene i odrasla djeca po 15 centi, a odrasli samci po 30 centi. Školska djeca imaju svoje posebne male koverte, u koje prvo dvoje djece iz jedne obitelji plaća po 10 centi, a ostala po 5 centi.

U prošlih 25 godina župa je sudjelovala u svim narodnim pokretima kako u Americi tako u Staroj Domovini odazivajući se uvijek pozivu za pomoć.

»ĐAČKI VJESNIK« je glasilo za organizacijske probleme J. K. Đ. Lige. Pored »Luči« na stolu svakog domagojca morao bi stajati i »Đački Vjesnik«. Kroz par mjeseci on je stekao velikih zasluga. Da još više koristi domagojskom pokretu, potrebno je, da se još više raširi. Prijatelji »Luči« su prijatelji i »Đačkog Vjesnika«.

KAZALIŠTE I UMJETNOST

JAN TOOROP. U posliednje vrijeme religiozna umjetnost doživljava potpunu renesansu. Na slikarstvo, skulpturu, ikonografiju i ostale grane umjetnosti udaren je jaki pečat novog života, tako da moderna religiozna umjetnost zbilja zauzimlje glavna mjesta na velikim svjetskim izložbama. (Pavillon de Marsan, L' art chretien au Salon de Printemps itd.). Svakako je zanimljivo, da i u likovnoj umjetnosti imamo konverzija isto kao što ih susrećemo i u literaturi. Tako je baš ove godine o Uskrsu holandeska umjetnost uopće, a naročito katolička izgubila velikog umjetnika konvertitu Jana Tooropa, kojemu se za dugo ne će naći zamjena. U našoj javnosti o ovom velikom umjetniku do danas nije bilo opširnije pisano. Mi ćemo se u ovom članku osvrnuti na život i rad ovog katoličkog umjetnika, čija je historija malo romantična, kao svih onih, što traže istinu života.

Naš se umjetnik rodio na otoku Javi 1858. U devetoj godini ostavlja rođenu kuću i odlazi u žarke holandeske afričke kolonije. Ali ne za dugo, jer ga već malo kasnije sretamo u Rotterdamu, gdje se već malo po malo stao odalečivati od protestantske vjere, dajući se na nekakav kult prirode, koji je ostavio traga i u njegovim radovima. Još vrlo mlad iza kako je pročitao Dante-a stao je praviti velike slikarske kompozicije sa ugljenom.

Jan Toorop: »Et mirati sunt, viso Domino«.

God. 1881.—2. već kao umjetnik ulazi u Amsterdamsku Akademiju, ali godinu kasnije ide u Briselj i povlači se u tihu okolicu toga grada, provodeći često svoje dane uz crkvene orgulje. U ovo vrijeme pada jedna značajna pojava za njegovo gledanje na svijet i daljnje umjetničko izgradivanje. Jan Toorop postaje u ovo vrijeme socijalist, kao što su to bili mnogo kasniji konvertiti. Kao socijalist bio je oduševljeni borac socijalne

Jan Toorop: La Vierge aux Narcisses.

doktrine. Kritičari opažaju u njegovim prvim djelima neku oporost i tvrdoću i pripisuju je baš toj njegovoj tadašnjoj ideologiji. Svakako pristajanje uz tu nauku dalo mu je prilike da bude smion i da otkrije snagu svoje genijalnosti i talenta. Kasnije je bio i pomalo revolucionarac. I ako su svi ovi časovi mnogo utjecali na Tooropa kao umjetničku ličnost, ipak je najviše na nj utjecao njegov put u London 1885. sa Georgeom Destréom, koji ga je ranije bio naveo i na socijalizam. Destré se bio spremio u Englesku da prouči prerafaelitizam. Taj zajednički put bio je odlučan za čitav kasniji umjetnički rad Tooropa, koji su rađeni jednom neobično imaterijalnom nijansom boja. On je kako kaže jedan Francuz ovoj »atmosferi sanja« kasnije dodao nešto svojeg, mističnog, nadnaravnog, orijentalnog, teosofskog. Time se u glavnom razlikuje od svojih savremenika Francuza i Belgijanaca. Tražeći da uvijek u umjetnosti postigne što veći stepen spirutualnosti, a pazeći pri tom da ne zapusti njezinu materijalnu stranu njegova ga je umjetnost nužno dovela do konverzije na katoliczam. Tako njegova izložba iz g. 1897. i 99. pokazuje kako se potpuno združio s mistikom, ali ipak nije prekinuo sa svojim socijalnim osjećajem. Iz toga doba poznata je u umjetničkom svijetu njegova slika »Žeđa za pravdom«, koja prikazuje odmazdu potlačenog radnog naroda. Kao za paradoks tu je sliku kupio neki Židov.

Oko Uskrsa 1905. Jan Toorop skupa sa svojom kćerkom postaje vjeran sin katoličke Crkve. Kao katolik nalazi u svom vjerovanju sintezu, koja njegovoj umjetnosti donaša jedinstven i sreden pogled na sva pitanja. Njegova je tehnika sada sigurna i više je ne mijenja. Toorop je skreće prema cilju koji mu je sada potpuno jasan, jer njegova nemirna umjetnička duša stigla je na kraj lutanju i traženju.

Ali ni sada kao kršćanski umjetnik on ne žrtvuje svoju individualnost. On i sada žeđa za pravdom. I kršćanstvo mu pruža skromne i priproste ribare, dobre radnike, koje on »obasja novim svijetlom«. (Vidi reprodukciju u »Luči«). Sad nam Toorop slika Madone, pričesnike, samjarske slike, pune blagosti, gdje je utjecaj prerafaelita očit. Tada dolaze njegovi »Križni putevi«, djelo puno snage, milosrda i boli. Baš u postajama »Križnog puta« u crkvi Oosterbeek — a susrećemo po zadnji put Tooropa u svoj njegovoj snazi i kažu, da je svaka njegova slika duboka molitva.

Otada pak do smrti Toorop je, a da nikada nije klonuo, kršćanin koji moli klečeći uzdignutim pogledom k nebu.

Stjepan Alfirević.

»DUBRAVKA« GJIVA FR. GUNDULIĆA. MUZIKA JAKOVA GOTOVCA. U spomen tristo-godišnjice prve izvedbe Gundulićevog remek-djela, zagrebačko Narodno Kazalište dalo je 26. aprila »Dubravku« novo uvježbanu, novu scenski i glumački, sa novom muzikom.

Kazalište je povjerilo kompoziciju mladom i talentiranom kompozitoru i dirigentu g. Jakovu Gotovcu. On je treći kompozitor, koji se prihvatio te, nimalo lake, zadaće. Prvi je bio Ivan pl. Zajc, koji je komponirao muziku za prvu izvedbu u Zagrebu g. 1888; Njegov je neuspjeh ležao u neadekvatnom izražaju sa rasnog stanovišta. Za njim je u novije vrijeme (g. 1923.) isto pokušao g. Antun Dobronić, no i njegova se »Dubavka« nije održala na repertoire-u zbog slabo povezanih nazora između režijske i muzičke strane. Uz Dobronićevu glazbu snažnu i prožetu nacionalnim motivima, nikako nije pristajala historički shvaćena režija g. Gavelle. Ova izvedba je bila neobično zahvalan pokus za režisera, koji je neobično uspio, ali se radi spomenutih nutarnjih opreka ova izvedba nije mogla održati.

Napokon je treće, dosada najispravnije rješenje donio Jakov Gotovac. On je Dubravku shvatio kao jednu nacijonalnu svojinu, nimalo lokalnog karaktera. Njegova je muzika, u koliko nije tematično ponegdje iz naroda uzeta, u prvom redu invencijozna. Melodika je kod njega očito naglašena. On je zna da se uživi u svijet pastira, vila i satira, te nam je to dokazao samom predigrom. Njegov izrazit smisao za grotesku (»Jadovanka za teletom«, »Smiješno čudo«) dolazi i ovdje do izražaja (plesovi satira i vila, te natjecanje satira i Divjaka). Zborovi su mu zvučni i puni, orkestar do u tančine izrabljen za što bolje i efektnije izražaje. Kulminacija svega je jako zamišljena i izvedena završna »Himna Slobodi«, iz koje je čitavo kazalište aplauzom auktoru, dalo oduška svom oduševljenju.

Ovim svojim djelom Gotovac je dokazao da su osnovane nade, koje u njega polažu. Naša, na žalost još uvijek nešto mršava muzička literatura, obogaćena je opet jednim uspjelim djelom.

Izvedba je bila, sa strane glazbene, pod sigurnom rukom samog autora, besprijekorna, a da li je i u koliko je »Dubravka« uspjela i sa glumačke strane, nije moja zadaća, da o tome pišem.

Andreis.

FRANZ SCHUBERT. (1797.—1828.). Ove godine navršuje se stogodišnjica smrti slavnog njemačkog kompozitora Franje Schuberta, te se cio kulturni svijet sprema, da je dostojno proslavi.

Franjo Schubert rodio se g. 1797. u Lichtenthalu kod Beča, od oca pučkog učitelja. Već kao dječak pjevao je u dvorskoj kapeli (Današnji Wiener Singerknaben, koji su bili ovih dana na gostovanju u našoj državi), a muziku je studirao većinom kod talijanskog komponiste Salieri-a. U to doba (do g. 1817.) nastaju mnoga njegova djela: Mise, razne crkvene kompozicije, simfonije, igre sa pjevanjem i pjesme, među kojima su već tada mnogo poznate »Erlkönig« i »Wanderer«.

Ide zatim u Ugarsku i Gornju Austriju, kamo se navraćao i pod konac života. U tom zadnjem odsjeku njegovog kratkog života, piše on svoja remek-djela: VII. simfoniju, gudalačke kvartete d-mol i c-dur; Mise As- i Es-dur, slavnu H-mol simfoniju (nedovršenu) i prave utemeljitelje svoje vječite slave, cikluse pjesama: »Winterreise«, »Müller-lieder« i »Schwanengesang«. Umro je godine 1828. u Beču, koji mu podiže spomenik slavnom sinu, a za njegovim se primjerom povedoše Gablonz i Teschen.

Kod nijednog drugog komponiste ne vidimo tako plodan rad za tako kratka života. Na mnogim stranama muzičke umjetnosti ogledao se Schubert sa uspjehom. Manje je sreće imao u Oratoriju i Operi.

Glavno što Schuberta čini velikim, to su njegove pjesme. One i danas služe kao uzor tog genrea. One su jedino sredstvo za studiju problema kod pjesama sa klavirskom pratnjom.

Na tom polju on je genijalno izradio ono, što su prije njega kušali Mozart, Reinhardt, Zelter, Beethoven, Weber i drugi. On je prvi ostavio raniji jednostavni oblik pjesme i priklonio se široj formi, punoj melodike i izrazitosti, koja je po njemu postala dominantnom.

Josip Andreis.

SVEČANA IZVEDBA DVOŘAKOVOG »REQUIEMA« U ZAGREBU. Zagrebačko pjevačko društvo »Lisinski« u vezi sa zagrebačkom filharmonijom proslijedilo je svojom namjerom, da upozna našu publiku sa najvećim djelima crkvene muzike. Iza Beethovenove IX. simfonije, i »Missae solemnis«. Palestrinine »Missae Papae Marcelli«, Verdi-evog »Requiema« prikazalo nam je to agilno društvo majstorsko djelo jedinstveno u slavenskoj muzičkoi literaturi, »Requiem« češkog kompozitora Antonina Dvoržaka.

Dvoržak je to djelo pisao u najljepšoj muževnoj dobi (oko g. 1890.), te ono nosi sve njegove karakteristike. Divno je izražen posljednji sud. Tu je Dvoržak izjasnio svoje lične nazore o posljednjim svrhama čovjeka. Golema ta kompozicija puna je zanimljivih harmoničkih i kontrapunktičkih mjesta, a grandiozna fuga u »Offertoriumu« važi kao jedna od najljepših i najsavršenijih stavaka uopće.

Izvedba je bila odlična i »Lisinski« se ponovno afirmisao kao jedno od naših najboljih pjevačkih društava. Filharmonija je mnogo doprinijela grandijoznom utisku što ga je »Requiem« ostavio na dupkom puno kazalište, a najveća zasluga ide svakako kapelnika g. Oskara Smodeka, sadašnjeg dirigenta »Lisinskog«.

Solisti, članovi Nar. Pozorišta, gdje Vilfan-Kunc i Ožegović te gg. Križaj i Vičar ispunili su svoje uloge na zadovoljstvo slušaoca te su bili skupa sa ostalima obilno nagradeni pljeskom i cvijećem.

Andreis.

PRVE IZVEDBE DOMAĆIH GUDALAČKIH KVARTETA. U petak 27. aprila bili su u Hrv. Glazbenom Zavodu po prvi put izvedeni gudalački kvarteti Franje Dugana, profesora na zagrebačkoj Muzičkoj Akademiji i našeg najboljeg orguljaškog virtuoza, te Krešimira Baranovića poznatog kompozitora »Licitarskog srca« i dirigenta.

Obe kompozicije su jedna prema drugoj antipodi.

Duganova skladba je pisana u mirnom, širokom, strogo klasičnom tonu, te postavlja prilične zahtjeve na izvadače svojim kontrapunktističkim poteškoćama. Sama kompozicija ne pokazuje naročite invencije, tek su obradbe tema nešto interesantnije. Autor je pokazao solidno znanje u tehničkom pogledu.

Baranovićev kvartet je plod nastojanja današnje »anotalne« muzike. Djelo izgradeno na čistoj nacijonalnoj bazi, sa temama iz narodnih pjesama.

Iza mirnog u »starinskom« duhu pisanog kvarteta Duganova, djeluje potonji naročito revolucijonarno, sa potpuno izraženim temperamentom autorovim.

Djela su bila izvedena od »Zagrebačkog kvarteta« (Miranov — Graf — Arany — Fabri) dobro, tek ponegdje neuigrano. Hvalevrijedno je njihovo nastojanje oko izvedba domaćih komada.

Publika je pokazala prilično interes za ove domaće novitete, a izvadači su pobrali zasluženi aplauz.

Andreis.

ĐAČKI SVIJET

KONGRES FRANCUSKIH KATOLIČKIH STUDENATA. U Lillu se u drugoj polovici pr. mj. održavao VII. Nacionalni Kongres »Federacije francuskih katoličkih studenata« uz sudjelovanje brojnih delegata, koji su zastupali 6000 studenata.

Glavna tema raspravljanja bila je religiozna formacija studenta. Kongres je otvoren sa sv. Misom, koju je u kapeli katoličke univerze u Milanu služio rektor Msgr. Lesne. Iza Evandelja duhovni savjetnik pater Janvier govorio je o glavnoj temi kongresa i o primjeni kršćanskih moralnih zakona u svome zvanju.

Sjednice su držane pod predsjedništvom Msgra de La Serre, vicerektora Katoličkog Instituta u Parizu.

Na dnevnom redu su rasprave i predlozi o daljniem razvoju Federacije. Osobito se mnogo raspravljalo o đačkoj štampi i glasilu Federacije »L' Etudiant Chatolique«, (Kojega, usput rečeno, »Luč« dobiva u zamjenu).

Poslije podne održana je jedna javna sjednica u velikoj auli Katoličkog Sveučilišta. Gosp. Vanlaer je izložio dosadašnji rad za formaciju duševnosti katoličkih akademičara, a g. Birot iz Pariza je govoreći o dosadanjem radu u tom smislu predložio nova sredstva za promicanje gornje svrhe.

Učesnici kongresa su jednoglasno za predsjednika federacije izabrali g. Remond.

DUHOVNE VJEŽBE ZAGREBAČKOG AKADEMSKOG »DOMAGOJA«. U istoj ovoj rubrici donosimo vijest o tome kako je VII. nacionalni kongres Federacije francuskih katoličkih studenata kao glavnu tačku rasprave uzeo temu o formaciji religijoznog života kod jednog studenta. Kod nas se često ističu strani uzori. I možda će mnogi naš prijatelj, svećenik, kojemu je mnogo stalo baš do ove grane odgoja katoličkih akademičara u »Domagoju« zaželjeti da bi i mi o tome više vodili računa.

I zbilja »Domagoj« je toliko katolički, njegova tradicija i njegova društvena svijest je duboko prožeta snagom katolicizma, da je baš ta tema česti objekt naših razgovora. Bez sumnje bi Domagojci mnogo više vremena utrošili u raspravljanju o tome problemu, kad bi naša organizacija bila onako jednostrana, kao ona francuskih katoličkih akademičara. Mi primamom njihov organ, primamo i njihove dopise. Kada sve to čitamo vidimo, da je ideal i program »Domagoja« daleko širi i da je mnogo, mnogo lakše biti dobar član njihove Federacije nego »Domagoja«. Njima je glavna briga da budu tek katolici. Naime, da obdržavaju minimum religiozne discipline, koja je potrebna za pojam »praktičnog katolika«, koji pojam kod Francuza, a specijalno za dake nije onako strog kao kod nas. Oni traže to i ništa drugo. A to kod njih i nije teško. Svaki inteligentni Francuz, a specijalno onaj, koji je imao jače ucijepljen nacionalni osjećaj, rado se priznaje katolikom, jer ljubeći tradiciju francuskoga katolicizma, ljubi i svoju nacionalnu francusku tradiciju. Što se tiče ostalih skliskih staza, i tu je njima lakše. Imaju svoje katoličke univerze. Znate li što to znači. Znači, da studiraju u strogo katoličkom ambijentu, znači, da se ne moraju svaki dan boriti sa morem zabluda, koje što idemo dalje postaju sve veće, znači da nijesu vječno izvrgnuti prigovorima drugova, koji niječu religiju, drugova s kojima se moraju oštro boriti, dok izvojuju nekakovo pravo za svoje katoličko osvjedočenje. Još bi dugo morali nabrajati što to znači.

Osim toga u Francuskoj biti katolički akademičar znači često biti privilegovan.

Znači imati sve moguće i materijalne olakšice, kao domove, stipendije i koješta o čemu mi ne smijemo ni sanjati. Za tu se omladinu radi. Za nju se žrtvuje. Kler, osobito viši kler, se za njih brine kao za svoju djecu. Oni su, ako ih se usporedi sa našim prilikama, neki sretnici, kojima mi smijemo tek zavidati.

A opet se od njih ni izdaleka ne traži što od nas. Donijeti ćemo što iz njihovih listova, da se vidi, kako oni slobodno pišu stvari, radi kojih bi na nas pala anatema.

Dok je kod njih tako, jedan »Domagojac« mora u sebi izgrađivati osim religioznog života, kako ga shvaćaju Francuzi, čitav program katoličkog života, svuda i svagdje. Mora se pripraviti na to da u okolini, do skrajnosti prožetom njemu oprečnim duhom, nastupi sa najotvorenijim i najkonsekventnijim katoličkim radikalizmom.

Bilo je dana, kada je neupućenim izgledalo, da će neki potivnici domagojskog pokreta dokazati, da domagojci popuštaju u svojoj katoličkoj beskompromisnosti i htjelo se dati nešto novo (to se hoće i danas), ali se ubrzo pokazalo, da je ideal domagojca najpotpuniji i da predstavlja vrhunac težnja dobroga Hrvata i katolika. Domagojac mora ostati dosljedan svome katolicizmu i u najskrajnijim konsekvencijama, te možemo slobodno reći, da svako odstupanje od one domagojske ideologije kako je dao Mahnić, a izgradilo praktično provađanje u život, znači odstupanje od beskompromisnog katoličkog radikalizma. Domagojci se ne mogu i neće nikada pretopiti ili fuzionirati s nekom drugom grupom, čija tradicija nebi bila čisti katolicizam, uz uvjet, da odstupi od bilo kojega dijela svoje ideologije.

A ipak se nađe ljudi, koji se usuđuju prigovarati domagojcima. Ti ljudi nijesu dovoljno promišljali o velikim naporima, koje mora uložiti katolički akademičar, ako želi ostati vjeran svome katolicizmu.

Ima uza sve to u toj ogovaranoj i oklevetanoj domagojskoj akademskoj omladini toliko katoličkog idealizma, da se s njim ne može nikada isporediti članstvo koje strane organizacije. Treba tome daštvu prići. Pokazati mu dobru volju i ono će obieručke primiti svaki dobar poticaj i svaku dobru ideju. To su nam baš pokazali događaji posliednjih dana.

To je bilo prvi put kada je vlč. dr. Nuk u »Domagoju« održao predavanje o duševnom životu i kada se u »Domagoju« razvila prava teološka debata, što se na drugim sijelima i nastavilo. Stari domagojci i dobri poznavači »Domagoja« začuđeno su konstatovali, da se nikada nijesu nadali, da je takovo nešto i u takovom opsegu u »Domagoju« moguće.

Ne trebamo ni spominjati činjenicu o ovogodišnjem radu »Domagoja«, jer nam to nije svrha. Samo ću preći na predmet, koji je spomenut u naslovu, a to su ovogodišnje domagojske duhovne vježbe.

Našao se onaj netko, koga sam gore spomenuo u oo. Dominikancima. Oni su preko našeg zaslužnog duhovnika dra. Bakšića došli u kontakt sa odborom, koji je zaključio, da se moraju održati duhovne vježbe.

Tko pozna prilike i tko je upućen u to kako druga katolička akademska društva, i u našoj državi i u inozemstvu obavljaju duhovne vježbe, mora reći, da je »Domagoj« i tu iznenadio i pokazao pravo svoje lice. Ocrnjivani »Domagoj« uspio je da stvori dvije grupe, koje su obavile duhovne vježbe kod zagrebačkih oo. Dominikanaca.

Ovom kratkom članku nije svrha, da zahvaljuje i da hvali način i susretljivost oo. Dominikanaca, specijalno mp. o. Markulina K n e g o.

Dosta je ako kažem, da se najozbiljnije radi na tome, da se formira i treća grupa, da se tako još veći broj domagojaca okoristi plodovima duhovnnih vježbi.

Kada se sve ovo vidi i uvaži, i kada se znade, da taj Domagoj ima i vrijedan podmladak, tada svi oni koji su se zabrinjavali za religijoznu formaciju domagojskih duša, mogu biti utješeni, jer će se nastaviti veliko djelo narodnog preporoda.

Svi oni koji su posumnjali u »Domagoj« ma i samo na jedan čas neka progledaju.

Svi oni koji prigovaraju »Domagoju«, neka pokušaju prvo oni biti kršćani, koji ljube istinu i brata svojega, pa neka tada priznaju svakome svoje, a i Domagoju njegov neokaljani katolicizam.

Mi domagojci mladi, stari i najmlađi budimo svijesni sebe. Nastojmo da dođemo do izražaja ondje gdje nas teba, za dobro vjere i naroda, a drugo ostavimo onima koji to traže.

Na koncu ovi bi redci mogli izgledati kao da na nešto smjeraju. Oni nijesu napisani, da nekoga napadnu, ni indirektno nije nitko spomenut. Ako se netko osjeti dirnut neka se jednom zamisli, a tko je prav, toga se ne tiče. I. B.

NOVI ODBOR J. K. Đ. Lige. Na Cvijednu Nedjelju održavan je u Zagrebu predstavnički sastanak, o čijem toku je opširno pisano u »Đačkom Vijesniku«, kojega bi morali primati i čitati svi pretplatnici »Luči«.

Na tome satanku izabran je novi odbor JKĐ Lige. Predsjednik: Emilio Pallua, cand. iur. Potpredsjednik: dr. Stjepan Podolšak. Tajnik: Pavao Tijan, cand. phil. Blagajnik: Zdravko Ikica, cand. phil . Srednjoškolski sekretar: Stjepan Alfirević, cand. phil. Bogoslovski sekretar: Robotić, bogoslov. Ženska akademska sekretarica: gdica Zorka Bedeković. Ženska srednjoškolska sekretarica gdica Ivka Ljubić, cand. phil. Akademski sekretar Antun Šenda, stud. iur. Predsjednik zagrebačkog dijecezanskog okružja Jerko Bauer, stud. tehn. Urednik »Luči« Ivo Bogdan, stud. exp.

AKADEMSKA POTPORNA DRUŠTVA NA ZAGREBAČKOM SVEUČILIŠTU. Kad je osnovano Jugoslavensko Akademsko Potporno Društvo namjera je osnivača bila, da osnuje jedno udruženje, kojemu će glavni i jedini cilj biti materijalno podupiranje svih siromašnih studenata na zagrebačkom sveučilištu. Studenti su sami članovi i imaju aktivno i pasivno pravo glasa. Nu na izborima studenti nijesu nastupali individualno nego u grupama, tj. svaki je klub izlagao svoju listinu ili bi ju sastavljao kompromisno sa drugim kojim klubom. Tako se dogodilo, da su izbori za JAPD konačno postali mjerilo, kojim se mjerila snaga pojedinih klubova na sveučilištu, a odbor je sam davao neki timbar ili karakter čitavom sveučilištu. Drugim riječima JAPD je postao mali parlamenat (i to prilično vjerna kopija onoga u Beogradu!), a da slika bude potpunija, pomalo se zavukla i korupcija.

Samostalci su za »vladavine oca Pribca« znali da se dokopaju vodstva i to nijesu htjeli ni silom ni milom pustiti. To je dovelo do reakcije kod studenata: S jedne strane slabo postupanje, a s druge strane opet mnogo nadmoćnije hrvatske grupe nijesu mogle dozvoliti, da samostalci vode Potporno društvo i daju čitavom sveučilištu neki antihrvatski karakter. I jedno i drugo dovelo je do toga da su se u izborima 1927. sve hrvatske grupe udružile i zajednički nastupile na izborima pod imenom Hrvatski Ekonomski Blok.

Što se na jednim i drugim izborima događalo prilično je dobro poznato svakomu. U glavnom učenici meštra Pribca dokazaše da znadu slijediti učitelja. Na prvim izborima videći da su pobijeđeni jednostavno su polupali izborne žare, kod drugih izbora — uz ostale nekorektnosti sa listinama — zabranili su teolozima glasati uz asistencu policije (Vidi Luč br. 4. god. XXIII. str. 125.). Sa takovim se elementom moglo obračunati samo na dva načina: ili batinama ili se rastati. Kulturni ljudi birali su zadnje. Tako je eto došlo do osnutka Hrvatskog Akademskog Potpornog Društva.

Zagrebački samostan oo. Dominikanaca.

Društvo si je postavilo za cilj: pomaganje siromašnih studenata davanjem novčanih potpora, osnivanjem menza, đačkog doma čak i dielenjem štipendija za študij u inozemstvu. Kako će cijela akcija uspjeti to je teško proreći, ali svakako stoji, da tu treba i rada i sposobnosti i agilnosti. Dali će toga biti i dal se ne će i opet uvući političke trzavice — to su opet pitanja na koja svatko može da odgovara i pozitivno i negativno.

Nas više zanima, kako su se pri ovom svemu držali Domagojci. U JAPD je Domagoj svojom solidnošću i jednodušnošću

uvijek uživao ugled i poštovanje svih grupa. Dok su drugi pravili kompromise — Domagoj je uvijek nastupao na izborima sam, a u odboru je uvijek bio za rad i sporazum. Rad Domagojaca u potpornom društvu bio je uvijek solidan i besprikoran ali i mučan, jer su se Domagojci uvijek nalazili između nakovanja i čekića — između jugoslavenskih i hrvatskih liberalaca, koji su se preko njihovih leđa tukli. Na izborima 1927. godine Domagoj je sa ostalim katoličkim grupama stupio u Hrv. Blok i odlučio izborima, a poslije navedenih događaja stupio je u Hrvatsko Akademsko Potporno društvo u komu i sada radi i zauzima važan položaj. Mimogred se može spomenuti, da su udruženi katol. Akademski klubovi (Domagoj muški i ženski, Mahnić i Zbor Duh. Mladeži) najjača grupa i ako članovi organizacije HSS tvrde da su oni najjači. Njihova je jakost samo na papiru!

Kako će se HAPD dalje razvijati i hoće li poći starim stazama, pitanje je na koje — kako sam spomenuo — može odgovoriti kako hoće, ali moje je uvjerenje, da će Domagoj i ovdje imati okršaja i to možda ljućega nego prije. Treba imati na umu, da su tu razne grupe od kojih svaka ima posebne nazore, posebna načela i posebne programe. Dali će biti moguće spojiti »sve sjekire u jednu sjekiru?!« Ja mislim da ne će. Domagoj bi najbolje prošao kad bi poduzeo akciju i osnovao vlastito Potporno društvo. Mogu ljudi kolikogod hoće misliti, da je ovo presmiono, ali ako se uzme pero i sračuna koliko katoličkih studenata godišnje plate članarinu, a koliko dobiju ukupno potpore — računi se skoro poklapaju, tj. prime svoje vlastite pare. A zašto onda Domagojci ulažu toliko rada i truda u sabirne akcije i drugi rad u Potpornom društvu? Ta neosporiva je činjenica, da su domagojci i ostali katolički studenti i u prošlom i u današnjem potpornom društvu ulagali najviše truda, a pitanje je kako su i koliko dobivali potpore!

Mislim, da bi ljudi o ovom morali najozbilnije razmisliti i poduzeti potrebne korake. Nitko me ne može uvjeriti da hrvatski katolici nebi bili kadri da osnuju i uzdržavaju jedno Katoličko Akademsko Potporno društvo, dok drugi narodi ni veći ni bogatiji mogu da uzdržavaju i katolička sveučilišta. Volere é potere! V.

SREDNJOŠKOLSKI LISTOVI

RUŽA — ŠIROKI BRIJEG. (God. V. Br. 1.). »Ruža« doduše na prvoj strani nosi: God. V., ali »Ruža« je u današejm obliku nov list, jer sada izlazi nanovo iza duljeg prekida. Prvi dojam je dosta dobar. Pretjerani kritičar mora uzeti u obzir, da su najstariji drugovi oko »Ruže« tek šestoškolci. Tako će se moći štošta razumjeti.

Ovaj broj »Ruže« je tipičan prvi broj tek pokrenutih listova. Iza vrlo jezgrovitog uvodnika, dolazi naizmjence niz članaka i pjesama većeg broja saradnika. Sada nije još vrijeme, da se govori posebno o svakom pojedinom suradniku. Članci nose pak biljeg marljivog dotjerivanja i poznavanja predmeta. Kao pravi franjevci u par članaka pišu o sv. Franji. Ti članci pisani su sa najviše duha, a možemo reći i srca. U njima nalazimo više osjećaja nego u nekim pjesmama. Od svih saradnika i pjesnika moramo istaknuti dvojicu i to: Pierre-a i M. Lesac-a.

Pierre dok je solidan u formi, uspijeva da nam dade dobru pjesmu. Dok se drži ustaljene forme stihovi su dobri, a kada se dade zavesti od moderne škole, tada podbaci. Znak, da kovati slobodne, ili ako hoćete u ovom slučaju, poluslobodne stihove nije tako lako kovati. Tako je jednoga zavela forma, te je napisao ove neukusnosti:

Tkivo vječno
Nijemo i tečno,
Da jednom sazda
Vječito — vazda.

To je napisao očito radi rima.

To su mane i ostalih pjesnika. Tako Velen ima rime grud — stud. Pored Pierre-a ističe se nešto i Mery. Njegova pjesma »Čempres« je od najboljih stvari u listu. Od članaka se ističe feljtonskim načinom pisani članak: »Mi i oni« od M. Sesar.

Kada sam spomenuo, da je »Ruža« tipičan list, mislio sam na pomanjkanje feljtona, koji ima jedinu rubriku: »Kronika« u kojoj doznajemo interesantnih stvari o životu u organizaciji i sjemeništu, te na vanjsku opremu. Na njoj se vidi marljivost i briga. To dava listu prijatnu vanjštinu. Ipak je naslovna stranica nešto preveć u stilu rokokoa, i ako pokazuje dobro crtanje. Sigurno je, da će drugovi tijekom vremena shvatiti što od njih traži današnje vrijeme i u ornamentici.

Napisao sam par riječi o »Ruži«. Nijesam je osuo praznim hvalama, iako se to moglo. »Polet« je dobro učinio kada je počeo izdavati »Ružu«. »Ruža« je već danas daleko iznad obične oznake »početnički«, a to je dosta. Samo naprijed solidno i mirno. Neka se množe redovi naših srednjoškolskih listova. I. B.

»NADA« (KRITIKA KAKVU ONA ŽELI). U posljednje broju »Nade« (Br. 4. God. VI.) susrećemo samo dvije stvari, o kojima treba nešto reći. Prva je »Utvara« od Z. Remete, stvar ništa bolja ni gora od prosječnih stvari u srednjoškolskim listovima.

Druga stvar je »Opažanja« potpisana od uredništva. Urednik je Remeta, dakle Remeta je ispunio čitav list. Znači da »Nada« nema podmlatka.

Što se tiče »opažanja«, ta nijesu nipošto osnovana na pravoj bazi. Ta opažanja nikako ne zaslužuju to ime. Tamo negdje piše »Osudićemo je (»Nadu«) i u buduće, ako bude poslušala kojekakove neozbiljne deklamacije, pa sama pane u deklamacije«. Ja bi uredništvu »Nade« bez ikakvog animoziteta rekao, da je ona već danas zapala u deklamaciju. Drug urednik se bori za dobar stil, a tamo u samim tim opažanjima nalazimo izraze: »maznog kritiziranja«, »odličnost«, »ružnoća pisanja«. Osim toga mogli bi naći čitavih bombastičnih pasusa.

Urednik je mlad čovjek, kao i svi srednjoškolski urednici, te je od par primjedaba, o kojima bi se dalo dugo raspravljati učinio dug članak, kojega je obilno začinio frazama i visoko učenim citatima, želeći s njima imponirati. Citati ne znače uvijek učenost, dapače kada se čovjek razmeće citatima doživi mahleur. Tako pisac »Opažanja«, osim što citira ljude, koji nam nikako ne mogu biti autoriteti, medu »divne« uzore stavlja pored jednog Manzonia ili današnjeg Papinia ni manje ni više nego Benedetta Croce.

Urednik je nesretne ruke, kada onako sa visoka dijeli savjete. Zumbuli su mu slab list.. Oni bi samo radi toga, jer izlaze u Zagrebu mogli biti bolji. Zagrebački zrak je pun inspiracije i poezije. Tamo članci lete zrakom, ideje zuje kao komarci, a pero samo piše klasične stranice. Tako bi se moglo karikirati pisanje »Nade«. Zumbuli su dobar list, nikako gori od »Nade«. Saradnici »Zumbula« su u sjemeništu. Oni imaju svoj dnevni red i disciplinu. Literaturom se mogu baviti u koliko im dozvole poglavari, koji nad njima bdiju i za njih odgovaraju. »Zumbuli« se ne razmeću citatima, ne pišu nemoguće stihove i priklanjaju se uz starije književnike. Oni i ne mogu pratiti sve moderne eksperimente u umjetnosti, ne čitaju D' Annunzia, Francea i ostale, koje citira »Nada«, te im ne podliježu. To kritičar mora shvatiti i opravdati.

Ne želim dugo pisati o ovom broju »Nade«. I ovo što sam napisao, napisao sam radi toga, da »Luč« prva reagira na mišljenje »Nade«, da se na taj način zapriječi polemika, koja bi mogla nastati medu srednjoškolskim listovima. »Luč« to nikako ne želi.

Na koncu samo nešto o kritici »Lući«. Pisac ovih redaka dulje vremena čita i prati sve srednjoškolske kritike i sam je pisao o nedostatcima kritike »Lući«. On se mnogočemu slaže sa mišljenjem druga Remete. I on je proti načinu ovakove kritike, što je dobro zapazila i citirala »Nada«. Od toga načina donekle boluju i ostale kritike. Ali i to drug Remeta mora opravdati. Kad su se već pogrješno donijele prve kritike, tako je trebalo i nastaviti. »Luč« mora držati kontimitet. »Luč« je i list organizacije, koja mora imati i obzira. Uredništvo »Lući« ima najbolju volju, da u tome pogledu povede neke promjene. Ali neka drug nikada ne očekuje apsolutne kritike. Ta se ne može primijeniti uopće u hrvatskoj književnosti. Malo bi književnika ostalo pošteđeno. Sada neka si drug Remeta zamisli, kako bi te kritike izgledale, kada bi se svemu moralo reći da ne vrijedi. A sve bi se to onako s visoka dalo opravdati. Ali vrlina dobrog kritičara je i u tome, da stvari zna doći s prave strane, te pronaći i dobre strane, kojih bez sumnje ima u svakom djelu ljudskom, pa i u »opažanjima» »Nade«. U nekom ih je manje u nekom više. O tome i zavisi vrijednost djela. Apsolutna savršenost je tek Bog. Svakomu treba priznati što ga ide. Rušimo samo stvari, koje griješe proti istini i etici, sa estetske strane treba mnogo toga previdjeti. Radije budimo dobri ljudi, a tek u drugom redu estete. To je kršćanski. Rijetki su koji mogu podjednako biti i jedno i drugo.

Neka »Nada« ne shvati loše ove riječi. »Luč« je o »Nadi« rekla mnogo lijepih riječi, a reći će ih, ako Bog da, još mnogo više. Samo neka se »Nada« pobrine za podmladak, da zbilja ostane i nadalje dobar srednjoškolski list.

I. B.

EDICIJE J. K. Đ. LIGE. J .K. Đ. Liga ima na skladištu mnogo »Almanaha Luči«, »Knjiga života«, »Euharistija život i duša naša«, »Luč 1918.«, te mnogo godišta »Luči«. Ove knjige su vrlo jeftine, te bi drugovi morali to da raspačaju. Ligi je to glavni prihod. Osim toga tereti je radi tih izdanja dug.

KULTURNI SVIJET

UZ STOGODIŠNJICU RODENJA HENRIKA IBSENA. Pred kratko vrijeme proslavio je čitav kulturni svijet stogodišnjicu rodenja dvojice velikh muževa, koji su svojom jakom individualnošću u stvaranju i plodovima svoga rada mnogo utjecali na noviju evropsku književnost.

Jedan je sin sjevera, Norvežanin Henrik Ibsen, a drugi Francuz Hipolit Taine. Prvi je umjetnik, a drugi kritičar umjetnosti, no obojica su najprije stvorili gotovo revoluciju u dotadašnjem shvaćanju literature i poveli za sobom čitave legije nasljedivača.

Henrik Ibsen rodio se 20. II. 1828. god. Kao mladić imao je postati apotekar, ali je to zvanje napustio i predao se potpuno kazalištu i književnom radu na polju drame.

Već u njegovim mladenačkim djelima opažamo, da je Ibsen nezadovoljnik tadašnjeg društvenog poretka, koje je barem u njegovoj domovini bilo učvršćeno na tradiciji i lažnoj konvencionalnosti. No kao sjevernjak nije u svojim protestima vatren, već hladno, svojstveno svome narodu, i u alegorijama napada pojedine poroke svijeta.

Najviše udara na bojazan pred istinom, nedostatak žrtve i nedostojno zapostavljanje žene u braku.

Visoki etički princip »Traži i upoznaj samoga sebe«! provodi kroz sva svoja djela počevši od mladenačkih, pa preko historijskih do socijalnih, u kojima je najviše i razvio svoju djelatnost.

Dakako da u zahtjevima i u rušenju tadašnjih društvenih mana ide katkada i predaleko. To pače i sam uvida i pod starost počne sumnjati. Starac Ibsen, koji je čitav svoj život osamljen proveo u borbi za istinu i u traženju istine sumnja o tom, da li je čovjeku moguće, da se dovine najviših principa, i da li je misao i volja jača od osjećaja i čuvstva. Kroz čitav život zastupao je mišljenje, da se treba dignuti nad obična osjećanja i jakom voljom misaonim putem upoznati istinu.

Pod starost ipak uvida svoju strogost i kao da se pod konac života za nju kaje. Spoznao je, da je osjećajna snaga u čovjeka jača i od istog njegovog sablasnog i nemilosrdnog fatuma.

Svojom dramom se je Ibsen približio u mnogočem staroj grčkoj, klasičnoj drami. On je time preporodio evropsku dramu, jer joj je podao onu uzvišenu jednostavnost, ali i dubljinu grčke drame.

Dosljedno tomu u njegovim dramama igra odličnu ulogu usud — fatum, koji nemilosrdno progoni sva njegova lica zbog njihove etičke krivnje.

Najbolje Ibsenovo djelo su »Sablasti«. U tom djelu proveo je poznate tri jedinstvene drame, ali tako, da nisu na štetu samoj radnji, već je pače u tom djelu uspio da poda sintezu gotovo čitavog svog mišljenja i rada.

Prigodom proslave stogodišnjice rodenja H. Ibsena iznijelo je hrv. nar. kazalište u Zagrebu reprizu tog djela u odličnoj interpretaciji naših umjetnika.

Djela Ibsenova uskoro s se raširila po svim pozornicama svijeta i kulturnim narodima. Mladi su ga osobito rado čitali tako, da je mnogo utjecao i na razvoj hrv. književnika.

I hrv. kazalište imalo je decenijama na repertoaru Ibsena, a njegova Nora predstavljana je u Zagrebu još pred četrdeset godina i to prije nego u Beču na Burgtheatru.

Romanski narodi manje su se zanosili Ibsenom. Oni nisu mogli shvatiti osamljenog i mučaljivog sjevernjaka.

UZ NAŠE SLIKE. U ovom broju donosimo više slika. Uredništvo smatra potrebnim, da uz te slike reče par riječi.

Schubertovoj stogodišnjici posvetili smo jednu sliku. Ova slika predstavlja plaketu sa Schubertovim profilom. Plaketu je izradio bečki vajar Hanisch, a izdao ju je odbor za proslavu Schubertove stogodišnjice.

Jan Toorop, veliki holandeski umjetnik zaslužuje našu pažnju i zato o njemu uz članak donosimo i slike, o kojima se govori i u samom članku.

Duhovne vježbe. »Domagoj« je obavio u zagrebačkom samostanu oo. Dominikanaca, od kojega, donosimo uspjelu fotografiju. Samostan je novogradnja savremenog stila, u kojem je u onom kraju Zagreba sagradeno više kuća. Ovo nije definitivan oblik samostana, koji će dobiti veliku crkvu sa još jednim krilom samostana.

Kako naši čitači vide uredništvo i uprava ne štede ni trudom ni sredstvima, samo da list bude na visini dostojnoj našega pokreta, pak je zato potrebno, da i čitači shvate svoju dužnost, da tako »Luč« do godine bude još bolja, čemu će se radovati svi članovi i prijatelji hrvatskog katoličkog pokreta i Katoličke Akcije.

ŠARAVANJA — MOSTAR. Ne znam Tvoje tačne adrese. Inače bih ti pisao. Jedna pjesma ulazi u »Luč«. Ne mogu reći da ne radiš i ne nastojiš oko dotjerivanja svojih stvari, ali bi se morao čuvati nejasnih mjesta, radi kojih ti čitave pjesme ne vrijede. Osim toga često postavljaš neke riječi onamo, kamo ne spadaju. Često je to i radi rima, radi kojih su kod Tebe: »krila puna zvuka«. Tebi se »drijema java«. Radi forme ili radi neke manire postavljaš čitave stihove i strofe onako nasumce, da uopće čovjek posumnja u tvoju logiku.

Sniva noć, bez muzike uspavana,
ali tajno s njiemih usana
šapće: ... noć.

Sniva noć pred srebrenim dvorim
i ne uznemiruje spomen-moć,
šapće samo: mjesec, sanan, noć«.

To su Tvoji rodeni stihovi, kojima se nekud i sam čudiš. Kao kuriozum iznosim tvoju pjesmu pod naslovom »Musolini«, sa svim njezinim namama.

»Kleta rulja diže gordog Apenina:
— gromovniče ognjeni sa pitomih žala,
sine pobjednika hrabra Hanibala,
ukrotitelja svijeta Vandalina!

— podi! — i mi ćemo svi istoga trena
poda tvojim stijegom prihvatit se rada:
sravnićemo Triglav, leglo teška jada,
jer spominje diva, kud mu kriči sjena!

— I nagrnu bura preko ropskih strana
i obrani vuka sred ledena stana,
te mače kroz džbune po travnoj ravnini

i zavija grozno na Triglav-planini,
a rulja zatrepta: — Jao, Apenini! ...
— pobjego je nekud voda Musolini!«

Mislim, da ćeš sam uvidjeti mane svoje poezije, te da ćeš se čuvati tih pogrešaka. Nastoj biti jasan. Nemoj kovati stihove, kad Ti ne ide. Nemoj šaljivo shvaćati onu istinu, da je za pjesmu potrebna inspiracija. — Na koncu ne zamjeri i piši mi opet doskora.

M. MILE. Ti uredniku pišeš: »Veleučeni gospodine!« Čemu to. Nezgodno je iz jedne pjesme prosudivati, koliko je neko star, alj ja bi za Tebe rekao, da si vrlo mlad. Pjesma ne može učiti. Međutim, piši mi nešto o sebi. Nadam se, da ćemo isto ostati dobri prijatelji. Ja bi Ti pisao, alj ne šalješ adrese, dapače ne znam ni odakle si. Živio!

I. J. LENDIĆ — DUBROVNIK. Ti si zbilja ove godine dobro zastupan u »Luči«. Ona novela će teško u »Luč«. Neka stoji kod mene. Valjda je ne ćeš tiskati u »Narodnoj Svijesti«, a ja još mogu negdje. Tebi ću pisati kad budem raspoložen.

VOJKO ŽARKOV — ZAGREB. One pjesme, koji si mi donio pročitao sam. Primio sam i Tvoju kartu, kojom mi javljaš adresu. Najbolje bi bilo, kad bi se jednom porazgovorili. Kako vidiš nešto ulazi. Iz onoga što si mi dao vidim, da bi mogao dati dobrih stvari. Priličnih stihova, pa čak i strofa imaš, alj u nijednoj pjesmi nemaš toliko toga, da bi moglo doći više stvari u obzir. I ove sam stvari nešto okljaštrio i ulazi, tek da Ti dam poticaja. Preporučio bi Ti da čitaš malo i moderne pjesnike, osobito naše. Izgleda, da to nijesi dosada radio. Pročitaj najnovije Horvatove pjesme i svoje, pak ćeš usporedbom, mislim formalne strane, doći do korisnih zaključaka. To bi mogli učiniti i drugi naši suradnici.

JOŠ ĆE OVE GODINE IZAĆI polovicom maja 8. broj »Luči«, a u lipnju 9.—10. broj, da tako potpuno zadovoljimo obećanju, koje smo dali na početku školske godine. Zato uredništvo moli sve suradnike, da mu pomognu u ovom teškom poslu, kada mora da u mjesec dana uredi četiri broja, da tako popravi što se prije propustilo. Saradnju treba slati čim prije. Sve prekasno stigle pošiljke ne će doći u obzir kod uvrštenja. Što prije stigne, to će prije i ući.

I. B.

KUPUJTE I ŠIRITE NAŠE KNJIGE!

Uprava »Luči« ima na raspolaganju veću količinu ovih knjiga:

1. »KNJIGA ŽIVOTA«, priredio A. Alfirević, D. I., cijena 5 dinara; 2. ALMANAH »LUČI« 1925., uredio M. Ujević, cijena za jedan komad 20 dinara, a tko naruči deset komada, dobije komad po 15 dinara. Još ima na skladištu manja količina: 3. RATNIH KNJIGA »LUČI« OD GODINE 1918., cijena 5 dinara i ona prijevoda. 4. WEISSOVE »EUHARISTIJA, ŽIVOT I DUŠA NAŠA«, cijena 3 dinara.

Sve su to izdanja J. K. Đ. Lige. Knjige vanrednog sadržaja, bez kojih ne smije da bude nijedan naš dak ni član kat. pokreta. Osim toga, izdavanje tih knjiga stajalo je J. K. Đ. Ligu velikih žrtava financijskih, koje još danas nijesu nadoknađene. Zato molimo naše đaštvo i prijatelje da što više rašire i kupuju te knjige. SVE NARUDŽBE IDU NA UPRAVU »LUČI«, ZAGREB, KAPTOL BROJ 27.

Tiskara »Merkantile«, Zagreb. (Za tiskaru odgovara: Gjuro Jutriša, Ilica 35).